

Univerzita Pardubice

Fakulta Filozofická

České a polské geografické názvy

Tomáš Brožek

Bakalářská práce

2012

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tomáš Brožek**
Osobní číslo: **H08126**
Studijní program: **B7310 Filologie**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Slavistická studia zemí Evropské unie (dvouoborové): Polština
Název tématu: **České a polské geografické názvy**
Zadávající katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce bude srovnávací analýza vybraných skupin geografických názvů v češtině a polštině. Zkoumání bude vycházet z již sestavených seznamů českých a polských názvů (viz literatura). Důraz bude kladen zejména na objekty, jejichž názvy se ve zkoumaných jazycích nejvíce liší. Příčiny tohoto stavu lze hledat jak ve zdrojích daného názvu, tak v různých jazykových procesech (fonetických, morfologických, slootovorných), které bezprostředně vedly k jejich vzniku.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

SIATKOWSKI, J. Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim, Język a kultura, t.7, Wrocław. GRZENIA, J. Słownik nazwy geograficznych z odmianš i wyrazami pochodnymi, Warszawa. SIATKOWSKI, J.- BASAJ, M. Słownik czesko-polski, Warszawa. ORLOŠ, T.Z. ed. Czesko-polska pozorná ekwiwalencia językowa, Kraków. RZETELSKA-FELESZKO, E. Nazwy geograficzne [in:] Współczesny język polski, ed. J. Bartmiński, Lublin 2001. RYMUT, K. Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany, díł I.- III, Kraków. GÓRNOWICZ, H. Wstępi do onomastyki, Gdańsk. Chrématonyma z hlediska teorie a praxe, Brno 1988. ŠMILAUER, V. Úvod do toponomastyki. Praha. ŠMILAUER, V. Osídlení Čech ve světle místních jmen. Praha. ŠRÁMEK, R. Úvod do obecné onomastyki. Brno 1999. PROFOUS, A. Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny, díł I.-V. Praha: ČSAVU. MAJTÁN, M. - ŠRÁMEK, R. Místní jména Československa. Slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje Praha: Mladá fronta 1982. LUTTERER, I. - KROPÁČEK, L. - HUŇÁČEK, V. Slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje. Praha: Mladá fronta 1976.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Rusin Dybalska, Ph.D.

Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2012**

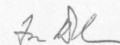

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

 Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 84

L.S.

PhDr. Ivo Říha, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

Prohlášení

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 29.6.2012

Tomáš Brožek

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval všem svým přátelům, kteří mi během psaní této práce dodávali sebevědomí a dobrou náladu, kdykoliv jsem jen potřeboval. Děkuji také všem členům svojí rodiny za to, že mi po celou dobu vyjadřovali svoji podporu a poskytli mi dostatek klidu a času na psaní, a to i v těžkých chvílích, kdy to bylo velice náročné. Největší dík však patří paní Mgr. Renatě Rusin Dybalské, PhD. Děkuji za její vstřícnost a ochotu, stejně jako za její cenné rady, které mi byly při psaní této práce nesmírně nápomocné.

Obsah

1 Úvod.....	7
2 Toponomastika.....	9
2.1 Onomastika a její význam.....	9
2.1.1 Dělení onomastiky.....	10
2.2 Toponomastika.....	10
2.2.1 Části toponomastiky.....	10
2.3 Vznik názvů.....	12
2.4 Zrádnosti a nebezpečí v toponomastice.....	13
3 Cizí zeměpisné názvy v češtině a v polštině.....	15
3.1 Názvy států a historických teritorií – vybrané příklady.....	15
3.2 Názvy měst – vybrané příklady.....	20
3.3 Názvy přírodních objektů – vybrané příklady.....	26
4 Názvy českých a polských měst.....	30
4.1 Města česká – vybrané příklady.....	30
4.2 Města polská – vybrané příklady.....	39
5 Názvy přírodních objektů a historických území České republiky a Polska.....	48
5.1 Vybrané názvy české.....	48
5.2 Vybrané názvy polské.....	55
6 Závěr.....	61
7 Seznam použitých pramenů a literatury.....	62
8 Resumé.....	65

1 Úvod

Čeština i polština jsou jazyky slovanské, podobné jeden druhému. Češi a Poláci jsou dávní sousedé. Jak je tedy možné, že se od sebe některá slova navzájem tolik liší? To je jedna z otázek, kterou se budu snažit ve svojí práci zodpovědět. Tedy alespoň částečně, neboť moje bádání se bude pohybovat pouze v okruhu geografických názvů. Největší důraz budu klást na taková zeměpisná jména, ve kterých se vyskytují nejvýraznější odlišnosti, neboť jejich rozbor je nejzajímavější a pro celou moji práci nejpodstatnější. Jelikož se však nechci zabývat jen těmito názvy v češtině a polštině rozdílnými, budou v mojí práci rozebrána také pojmenování významných měst a přírodních objektů, jež jsou v obou jazycích totožná.

Nejprve však rozeberu samotnou vědu, která se zabývá etymologií zeměpisných názvů, popíši její význam pro společnost a také její zrádnosti a nebezpečí. Budu se zde snažit postihnout i základní nástin toho, jak vlastní jména zeměpisná během osídlovacích procesů vznikala a jak se postupem času přeměňovala. V této kapitole budu vycházet z děl V. Šmilauera¹, R. Šrámka² a H. Górnovicze³.

V dalších kapitolách se již zaměřím na konkrétní příklady. Vždy se budu snažit najít prapůvod daného slova (pokud to bude možné) a poukázat na jeho eventuální další vývoj v průběhu času.

Ze všeho nejdříve se zaměřím na zkoumání geografických názvů cizích. V této části práce předpokládám výskyt velké škály termínů v obou jazycích podstatně se lišících, přímo vybízejících ke vzájemnému porovnávání.

V další kapitole mojí práce mě bude zajímat původ názvů českých a polských měst. Z každého státu popíšu města největší a nejznámější, čili hlavně města krajská, ale i další významná. V této kapitole již nebudu postupovat metodou komparace, avšak v případě, že pojmenování se v druhém jazyce bude výrazně lišit, poukáži na to přímo v popisu daného termínu.

---

1 ŠMILAUER, Vladimír, *Úvod do toponomastiky. Nauky o vlastních jménech zeměpisných.*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1966.

2 ŠRÁMEK, Rudolf, *Úvod do obecné onomastiky*, Masarykova univerzita, Brno, 1999, ISBN80-210-2027-X (brož.).

3 GÓRNOWICZ, Hubert. *Wstęp do onomastyki*. Gdańsk : Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 1988. 124 s. ISBN 83-701-7047-1.

V poslední části pak přijdou na řadu jména přírodních objektů (např. hor a vodstva) České republiky a Polska. Zde se budu snažit postupovat obdobně jako v případě rozboru názvů měst.

2 Toponomastika

Toponomastika je jednou z částí onomastiky – důležité společenské vědy, jejíž podstatou je nauka o vlastních jménech. Nejprve však alespoň základně popíši onomastiku jakožto celek a až posléze, v další části kapitoly, se zaměřím na její (alespoň pro moji práci) nejdůležitější část.

2.1 Onomastika a její význam

Onomastika, nazývaná někdy také jako onomatologie⁴, je věda, která zkoumá vlastní jména (onyma, propria⁵). Její název se odvozuje od řeckého slova onoma, což znamená jméno. Dnes je již chápána jako důležitý samostatný lingvistický obor, ale dříve to byla věda pomocná, a to pro lingvistiku (poskytuje informace o vývoji jazyka, poukazuje na hláskové změny, často rozšiřuje znalosti o dialektech), geografii (pomáhá stabilizovat užívané názvy), historii (dokáže osvětlit jak sociální, tak i hospodářský vývoj území, stejně jako osídlovací procesy), sociologii, etnografii, archeologii, geobotaniku atd. Toponomastika tedy představuje nezastupitelnou roli „*při poznávání vývoje lidské a národní společnosti v celé jeho složitosti a mnohostrannosti, ve všech mnohonásobných vztazích člověka k zemi.*“⁶ Ke zvýšení zájmu o onomastiku a zároveň k jejímu ustálení jakožto samostatné vědy došlo až v 60. a 70. letech minulého století.

Nejdůležitější funkcí vlastních jmen je, že pojmenované objekty „*individualizují (ohraničují je jako neopakovatelnou jednotlivinu), diferencují (odlišují v rámci téhož druhu objektů jednotlivé prvky dané množiny nezaměnitelným způsobem od sebe) a „lokalizují“ (zařazují pojmenované objekty do určitých věcných, prostorových, sociálních, kulturních, historických nebo ekonomických vztahů).*“⁷

---

4 V polštině se pak setkáváme s termínem „nazewnictwo“.

5 ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1999, s. 11. ISBN 80-210-2027-X.

6 ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky : Nauky o vlastních jménech zeměpisných*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1966, s 193.

7 ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1999, s. 11. ISBN 80-210-2027-X.

2.1.1 Dělení onomastiky

Ke studiu onomastiky patří všechna jména živých bytostí (osob, národů, zvířat atd.) i věcí neživých (geografické jevy, státy a správní oblasti, lidské výtvoř, nebeská tělesa atd.). Nejvíce zkoumanými skupinami jsou samozřejmě ty největší, čili skupiny zahrnující jména osob a geografické názvy.

Hlavními oddíly onomastiky tedy jsou:

- 1) antroponomastika – nauka o vlastních jménech lidských,
- 2) toponomastika – nauka o vlastních jménech zeměpisných.

2.2 Toponomastika

Toponomastika (občas se užívá i pojmenování toponymie⁸) je pro moji práci nejdůležitějším oddílem onomastiky. Termín toponomastika je složeninou řeckých slov topos (místo) a onoma (jméno). Zabývá se tedy jmény místními, čili veškerými zeměpisnými (geografickými) názvy (latinsky geonyma). Důležité je také to, že zjišťuje „*postup a chronologii jednotlivých kolonizačních proudů od dávné minulosti až po novou dobu*“⁹, a to díky odbornému zkoumání jednotlivých místních jmen (toponym) podle jejich struktury a určitého typu.

2.2.1 Části toponomastiky

Podle díla Vladimíra Šmilauera¹⁰ se zeměpisná jména dělí na 3 skupiny. Jsou to tyto:

Choronyma

Mezi choronyma řadíme jména světadílů, oblastí, států, zemí, krajin, krajů, okresů atd. Podle toho, jakým způsobem tyto části zemského povrchu vznikly, můžeme choronyma rozdělit na 2 části:

---

8 Existuje však ještě celá řada termínů, které se ale v dnešní době již neuvžívají. Jsou jimi: toponymika, toponomatologie, topografická onomastika a geografická onomatologie.

9 LUTTERER, Ivan – ŠRÁMEK, Rudolf, *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*, Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 14, ISBN 80-7311-025-3 (váz.)

10 ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky : Nauky o vlastních jménech zeměpisných*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1966, s 9 – 10.

- 1) choronyma přirozená – vlastní jména pro světadíly (Afrika), pouště (Atakama) atd.;
- 2) choronyma pro části zemského povrchu vzniklá lidskou činností – názvy států, krajů, regionů, okresů, ale třeba také národních parků atd.

Podle Rudolfa Šrámka jsou choronyma jednou ze součástí toponym, konkrétněji pak anoikonym, neboť toponyma dělí na dvě skupiny – oikonyma (názvy osídlených objektů, včetně těch dnes již zpuštěných – města a jejich části, vesnice, domy, hrady, továrny atd.) a právě již zmíněná anoikonyma (pojmenování objektů neosídlených, shrnutých do samostatné kategorie jmen pomístních¹¹ (viz. níže) – jedná se tedy o vodní toky, skály, pole atd.).

Jména pomístní

Polsky nazwy terenowe¹². Dělí se na několik skupin. Jsou to:

- 1) hydronyma – jména vod, čili všech řek, potoků, moří, oceánů, jezer, rybníků, vodních nádrží, zálivů, mořských proudů, bažin, mokřadů, vodopádů, průplavů, kanálů, pramenů, studánek atd.,
- 2) oronyma – pro názvy objektů vertikální členitosti zemského povrchu: pohoří, vrchoviny, hory, sedla, doliny, roviny, propasti atd.,
- 3) agronyma – pojmenování pozemků, které jsou ekonomicky využívány – pole, louky, lány, lesy, pastviny, vinice atd.,
- 4) hodonyma – jsou to názvy komunikací a zařízení spojených s cestováním, tj. silnic, cest, letišť, železnic, mostů, lávek, přístavů, mol atd.

K těmto čtyřem základním skupinám se pro úplnost dají doplnit ještě další 2 skupiny názvů. Jsou jimi:

- 5) jména drobných přírodních útvarů – jeskyně, skalní stěny, srázy atd.,
- 6) jména samostatných předmětů cenných památkově nebo takových, které tvoří důležité orientační body, jako jsou kapličky, pomníky, památné stromy atd.

11 ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1999, s. 163. ISBN 80-210-2027-X.

12 ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky : Nauky o vlastních jménech zeměpisných*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1966, s 10.

Toponyma

Toponyma neboli jména místní zahrnují názvy sídlišť, jednotlivých domů, ulic, nábřeží, náměstí, sadů, význačných staveb (hrady, kostely, hostince), stejně jako třeba názvy různých samot, hájoven, továren, turistických chat atp. Všechna toponyma nacházející se na určitém území tvoří dohromady jeho toponymii (např. toponymie Slezska).

Rudolf Šrámek¹³ ve svém dělení onomastiky jména drobných přírodních útvarů zahrnuje mezi oronyma. Jména samostatných předmětů majících památkovou hodnotu nebo předmětů sloužících jako důležité orientační body, ve svém členění zcela vynechává.

Někdy je určování podle výše zmíněných skupin sporné. Jako příklad mohu uvést např. Panamský průplav. Jakožto vodní plochu bychom jej měli řadit mezi hydronyma, ale jelikož funguje zároveň jako důležitá dopravní cesta, měl by, z tohoto úhlu pohledu, tedy také správně náležet mezi hodonyma.

Názvy pomístní se někdy dále dělí na přírodní a kulturní¹⁴ (tj. zhotovené člověkem). Mnohdy ale bývá náročné odlišit, v jaké z těchto skupin se daný objekt nachází. Může jít totiž například o umělé jezírko, nebo můžeme narazit na problém toho, je-li les přírodní, nebo je pěstován.

Rozšířené je dělení geografických jmen na přímá (primární) a nepřímá (sekundární).¹⁵ Přímé pojmenování je kupříkladu Zlatý potok, jakožto název vodního toku. Jménem sekundárním může být třeba pole, jehož název bude znít U Zlatého potoka.

2.3 Vznik názvů

Vznik geografických názvů je logicky spjat s osídlením určitého území. Kmeny na něm žijící totiž pojmenovávaly různé přírodní objekty a osady. Kmenů, doložených na území Česka a Polska, je poměrně dost. Ať už jde v počátcích o obyvatelstvo keltské (Bójové), germánské (Markomani, Kvádové) nebo třeba kmeny baltské, měli bychom zřejmě vždy při bádání o původu názvů začít nejprve s teorií o vzniku z jazyka slovanského a až posléze bychom měli uvažovat o možném cizojazyčném původu, neboť názvy jiných kmenů nemáme důvěryhodně doložené. Slované začali území osidlovat v 6. století. Geografické názvy v

---

13 ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1999, s. 163. ISBN 80-210-2027-X.

14 ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky : Nauky o vlastních jménech zeměpisných*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1966, s. 10.

15 ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1999, s. 16. ISBN 80-210-2027-X.

průběhu času často měnily podoby, některé zanikaly a objevovaly se nové. K vývoji mohlo docházet v rámci jednoho jazyka, avšak častější a podstatnější jsou vlivy jazyků jiných, nejčastěji latiny a vzhledem k německé kolonizaci také němčiny.

2.4 Zrádnosti a nebezpečí v toponomastice

První z možných nebezpečí se nachází v pramenech, z nichž je čerpáno. Problémem v materiálu bývá zejména to, že první písemné zmínky o zeměpisných názvech v nich uvedených, se poprvé objevují třeba i několik set let po vzniku názvu, což znamená, že určité pojmenování mohlo projít za tu dobu již dosti rozsáhlým vývojem. Tyto první zápisy mohou navíc být v určitých případech i velice nepřesné a odlišné od originálu, zvláště pokud se prováděl zápis názvu z cizího jazyka. Občas se tedy můžeme setkat v písemnostech hned s několika různými geografickými jmény, které ovšem označují jeden a ten samý objekt. Bohužel se však můžeme setkat i s dalšími problémy, jež se týkají chybného zápisu, konkrétně pak při vydávání nových edicí, kdy občas dojde k chybnému editorskému přepisu z originálu a tudíž k následnému čerpání mylných informací, a tím nám vzniká další úskalí. Vzhledem ke špatnému přepisu totiž může velice snadno dojít k nesprávnému vyložení zeměpisného jména.

Problémem také je, že mnoho geografických názvů bylo pojmenováno náhodně, spontánně, třeba podle nějaké jedné konkrétní události, která se ve vsi udála. Často je také možné setkat se s tím, že zeměpisná jména byla přetvářena z cizích jazyků do těch národních bez ohledu na jejich etymologii. Snadno se pak tedy může stát, že původ nějakého takového počestěného názvu bude hledán v jazyce slovanském. Musím také upozornit na fakt, že mnoho geografických názvů je homonymních, čili že pokud se setkáme se dvěma totožnými jmény, může u nich být prokázána naprosto odlišná etymologie, což samozřejmě pro badatele představuje značné nebezpečí. Další záležitostí, s níž je možné se setkat, je to, že „*zeměpisná jména jsou podrobena mnohým analogickým vlivům, obměňují se a přenášejí se na místa nepůvodní.*“¹⁶ Tím nám vzniká potíže při určování, zdali jde o pojmenování původní, nebo nově utvořené.

Další nebezpečí se pak skrývá v lidech. Člověk, který se toponomastikou zabývá, totiž musí být dostatečně vzdělaný jak v lingvistice, tak v historii. Jednou z chyb, kterých se lidé

---

16 ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky : Nauky o vlastních jménech zeměpisných*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1966, s. 183.

při svém výzkumu mohou dopouštět, je to, že mnohdy nepřesně zařazují vznik zeměpisných názvů do časů až příliš dávných. To ovšem souvisí s tím velkým problémem, že spousta badatelů se snaží objasnit původ právě těch nejstarších známých názvů¹⁷, což bývá samozřejmě dosti náročné. Při velké horlivosti dochází často i k tomu, že se do výzkumu zahrnou i informace, jež s konkrétním zeměpisným jménem vůbec nesouvisí.

Setkáváme se ovšem i s nepříjemným nešvarem, kdy dochází k chybnému vysvětlení původu názvu zcela záměrně, a to např. proto, aby se rozvíjela národní hrdost, případně může jít o pouhou zaujatost badatele proti jinému národu apod. Důvody k takovému počínání tedy bývají ješitné a díla vzniklá tímto způsobem tak absolutně ignorují pravdu a jsou jako pramen pro toponomastiku bezcenná, ba co hůře, mohou následujícím výzkumníkům značně zkomplikovat jejich práci. Geografickým názvům v těchto případech často bývá připisován původ mnohem starší, nebo se uvádí jejich odvození z jiného jazyka, než jak tomu je ve skutečnosti. Tento jev se často vyskytoval v 16. století (např. v Kronice české Václava Hájka z Libočan)¹⁸, a to zejména ve spojitosti se šlechtou, kdy se jednotlivé urozené rody běžně předháněly a trumfovaly při poukazování na svůj „doložený“ dávný původ.

Spousta výkladů o původu zeměpisných jmen může být navíc mnohdy pouze hypotetických. Opět se to týká hlavně problematiky názvů nejstarších. U jednotlivých geografických pojmů, jež si jednotliví badatelé mohou vyložit každý odlišným způsobem, nám tak může vzniknout hned celá řada různých hypotéz, se kterými musíme pracovat. V takovém případě je nutností postupovat velice citlivě a obezřetně a není rozhodně záhodno jakoukoliv z teorií zcela odsoudit a zase naopak žádnou z hypotéz pokládat za naprosto jasný fakt.

---

17 Nejstarší zeměpisná jména se objevují např. v mapě Ptolemaia ze 2. století. Dalším oblíbeným zdrojem pro bádání je dílo anonymního autora, zvaného Geograf Bavorský, jehož vznik se datuje do první poloviny 9. století.

18 ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky : Nauky o vlastních jménech zeměpisných*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1966, s. 189.

3 Cizí zeměpisné názvy v češtině a v polštině

V této části práce se budu soustředit na popis cizích geografických názvů v obou dvou jazycích. V této kapitole se zaměřím výhradně na ta pojmenování, která mezi sebou mají největší odlišnosti. Svůj postup jsem zvolil tak, že budu ve dvojicích uvádět názvy jediného zeměpisného objektu, přičemž bude vždy platit pravidlo, že jako první bude popsán název český a jako druhý tedy ekvivalent polský. Rozebíraná zeměpisná jména roztrídím do tří skupin, a to podle toho, zda se bude jednat o název státu (případně historického teritoria), města, nebo pojmenování přírodního objektu (hor, vodstev apod.). Názvy budou uspořádány abecedně podle prvního termínu v porovnávané dvojici, tedy podle toho českého. V závěru této kapitoly se posléze budu snažit o souhrn důvodů, proč a kde dochází k největším jazykovým odlišnostem. Jako zdroj informací mi poslouží díla J. Grzeni¹⁹, Siatkowskiego²⁰, společné dílo Siatkowskiego a Basaje²¹, Staszewskiego²² a společné dílo Lutterera, Kropáčka a Huňáčka²³.

3.1 Názvy států a historických teritorií – vybrané příklady

V této části budu porovnávat 15 dvojic názvů států a historických teritorií.

Falc – v češtině tento název vznikl z německého Pfalz. Postupem času vznikl ještě zbohemizovaný výraz Falcko, ale ten se nakonec neuchytil.

Palatynat – v polském jazyce se ustálilo toto pojmenování, které vzniklo z latinského názvu onoho území, čili Palatinatus. I v polštině se ale objevovala jména mající svůj původ v němčině, jako např. Falcgrafstwo či Falchrabstwo.²⁴

19 GRZENIA, Jan. *Słownik nazw geograficznych z odmianą i wyrazami pochodnymi*. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008. 400 s. ISBN 978-830-1156-091.

20 SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wyd. Polonistyki, Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2006. 170 s. ISBN 83-921-7149-7.

21 SIATKOWSKI, Janusz; BASAJ, Mieczysław. *Czesko-polska pozorna ekwiwalencja językowa : materiały pomocnicze dla studentów, polskich bohemistów i czeskich polonistów*. Wyd. 1. Editor Teresa Zofia Orłoś. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2004. 158 s. ISBN 83-233-1823-9.

22 STASZEWSKI, Józef. *Mały słownik : Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*. Wyd. 3., Warszawa : Wiedza Powszechna, 1968. 504 s.

23 LUTTERER, Ivan; KROPÁČEK, Luboš; HUŇÁČEK, Václav. *Původ zeměpisných jmen*. Praha : Mladá fronta, 1976. 300 s.

24 SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wyd. Polonistyki, Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 43. ISBN 83-921-7149-7.

Grónsko – z dánského Grønland, což znamená v překladu zelená země. Český název vznikl pravděpodobně z morfologicky zbohemizovaného německého pojmenování Grönland. V 19. století se používala také verze v množném čísle – Grony, ale přijal se název Grónsko.

Grenlandia – v polštině má původ samozřejmě ve stejném dánském základě, ale po vzoru mnoha jiných národů se v názvu ustálila koncovka -ia. I tak se ale jméno Grenlandia ve svojí finální podobě ustálilo poměrně pozdě, neboť dříve se používala pojmenování jako Grunlándia, Groenlandya, Grenlandya a další.

Habeš – tento název je odvozeninou od arabského jména území Habašat (nebo al-Habaša).²⁵ Před příchodem Arabů se území nazývalo Axum.

Abisynia – v polštině je původ slova stejný, čili ve formě arabské, ale na rozdíl od českého jazyka je tento název mnohem více sblížený (stejně jako u spousty evropských států) s tvarem latinským, tj. Abyssinia.

Halič – toto pojmenování má svůj původ v názvu jednoho z nejstarších ukrajinských měst, jímž byla Hałycz. V češtině se jako Halič označuje jak toto staré město, tak i celá provincie.

Galicja – v polském jazyce sice má tento název stejný původ jako název český, ale je očividné, že v něm došlo k určitým změnám. Po prvním dělení Polska totiž dali Rakušané tomuto území jméno „Galizien (und Lodomerien)“²⁶ (Haličské a Vladimírské knížectví) a Galicja se tak pod tímto vlivem stala předělávkou původního tvaru Halicz.

Itálie – původ jména je v latinském a italském Italia. V Čechách se tento název objevuje od 15. století. Hned od století následujícího se ale objevuje i pojmenování Vlchy. V průběhu dějin spolu tyto dva názvy dlouho soupeřily a střídavě získávaly a ztrácely převahu v užívání. Jako oficiální název se ale nakonec ustálilo jméno Itálie.

---

25 SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wydz. Polonistyki, Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 44. ISBN 83-921-7149-7.

26 SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wydz. Polonistyki, Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 45. ISBN 83-921-7149-7.

Włochy – tento název se odvozuje od dávného románského etnika (Valachové – z německého walh; gótského Wahls)²⁷. Díky románským, germánským i slovanským vlivům vznikl nejprve termín Valchy, v Polsku upraven do podoby Włochy (kolem 15. století). Stejně jako v Čechách se i v Polsku objevuje i z latiny přejatý název Italia a dlouho vedle sebe oba existují. Na rozdíl od češtiny bylo ale v polštině ustáleno oficiální pojmenování Włochy. Název Italia se dnes používá jen pro starobylý stát, který se nacházel na Apeninském poloostrově.

Korutany – název má svůj původ ve venétském slově karanta, což znamená hora. K nám se název dostal prostřednictvím germánů a díky jejich jazykovým vlivům se u nás pojmenování Korutany objevuje už ve 14. století.

Karantia – stejně jako v češtině pochází toto jméno z venétského karanta, ale do Polska se tento název dostal pod vlivem latiny – Carinthia.

Lotrinsko – původně se v češtině objevovala forma plurální, konkrétně Lotaringy, a to pravděpodobně kvůli německému vlivu (německy Lothringen). Později se ale jako v mnoha dalších případech prosadil tvar s koncovkou *-sko*.

Lotaryngia – v polštině má tento název původ v latinském jméně území - Lotharingia. Toto pojmenování vzniklo od panovníka Lothara II. (*Lothari regnum*²⁸).

Maďarsko – český název tohoto státu vznikl po první světové válce, a to od pojmenování národa, čili od slova Magyar. Dříve se používal dávný název státu – Uhry, eventuelně Uhersko, který se dnes užívá již pouze ve spojitosti s dávným územím Maďarů, které se rozkládalo na území Maďarska, Slovenska, Chorvatska, Sedmihradska a Zakarpatské Rusi.

Węgry – v polském jazyce se až do dnešní doby zachoval dávný název státu, čili Uhry a pro označení obyvatele žijícím v tomto státě pojmenování Węgiei. Občas se ale

---

27 SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wydz. Polonistyki, Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 40. ISBN 83-921-7149-7.

28 SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wydz. Polonistyki, Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 33. ISBN 83-921-7149-7.

prostřednictvím českého vlivu na polštinu objevilo i několik jiných verzí názvu, jako např. Uhry, Wuhry, Wuher, dokonce i tvar Huhry.

Rakousko – české pojmenování má svůj původ v názvu pohraničního hradu Ratgoz²⁹ (dnešní Raabs), který se tehdy překládal jako Rakouš, nebo také Rakús. Později se území začalo nazývat Rakousy a v 16. století se objevil název Rakousko, který se v češtině užívá dodnes. Jméno Rakousy se zachovalo také, užívá se ale pro pojmenování dvou rakouských spolkových zemí (Horní a Dolní Rakousy).

Austria – tento starý, z latiny přejatý název, byl v polštině užíván již od středověku. Postupem času se ale (působením českému vlivu) často objevuje i pojmenování Rakusy. Tyto dva názvy si konkurovaly velice dlouho, až v 18. století začíná převažovat užívání latinské verze Austria.

Řecko – stejně jako ve většině evropských jazyků pochází z latinského Graecia. V češtině ale došlo k několika hláskovým změnám v původním staročeském tvaru grěk: *g* v *h* a *ř* v *ř*.³⁰ Vznikl tak výraz Hřěk, který ale podlehl zjednodušení a stalo se z něj slovo Řek. Pro název státu se pak používalo pojmenování v množném čísle – Řeky. Dnešní jméno Řecko použil poprvé až J. Jungmann.

Grecja – v polštině se tento název ustálil už velmi dávno a je odvozený z latinského Graecia.

Sasko – název je odvozen od germánské rasy Sasů. V dávných dobách se užívalo termínu v množném čísle, čili Sasy, postupem času ale vznikl derivát Sasko. Používalo se i spojení Saská země.

Saksonia – v Polsku nejprve existovala pojmenování jako Saś, Saska ziemia nebo Sasyja. Všechna tato jména byla ale zatlačena latinským slovem Saxonía.

---

29 SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wydz. Polonistyki, Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 23. ISBN 83-921-7149-7.

30 SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski Wydział Polonistyki : Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 25, ISBN 83-921714-9-7.

Savojsko – v češtině vznikl nejprve název Savoje, což je morfologická adaptace francouzského Savoie, italského Savoja a německého Savoyen.³¹ Později ale vznikl derivát tohoto tvaru, opět s typickou koncovkou *-sko*.

Sabaudia – v polštině se ustálila verze latinská. Je doložená už ze 14. století, ale později se užívalo i názvu Sawoja.

Slovensko – název státu není paralelní s pojmenováním národu v něm žijícím. Vznikl také dost pozdě. V 19. století a v počátcích století 20. se užívalo několik různých názvů, jako například Slovácko (dnes je to jméno části Moravy; dalo by se však říci, že tento název, podobně jako následující tvar Slováky, byl použit zcela logicky, a to právě vzhledem k přihlídnutí k označení národa, kdy měl být název státu paralelní s pojmenováním jeho obyvatelstva), Slováky, Slovač či Moravské Slovensko.

Słowacja – v polštině vzniká od názvu etnického – Słowak (dříve i Słowianin, Sławak). Dříve se užívalo také pojmenování Słowaczyna.³²

Španělsko – zdrojem názvu je latinské pojmenování Hispania. V češtině, stejně jako v dalších evropských jazycích, došlo pro zjednodušení ke ztrátě *hi-*. Vznikala tedy jména jako Španěly, řídčeji Špaňhely či Španihely (čili formy čísla množného). Postupem času se ale ustálil derivát s typicky českou koncovkou *-sko*, i když zpočátku v několika foneticky různých verzích (Špaňhelsko, Španielsko, Španihelsko)³³. Název Hispánie se dnes používá jako pojmenování jedné ze starých římských provincií.

Hiszpania – původ má samozřejmě v latinském Hispania. Pod vlivem němčiny se jen začalo v tomto slově vyslovovat *š* (*sz*).

Wales – v českém jazyce se používá název psaný v originální verzi, tj. anglické. Při čtení tohoto převzatého pojmenování se užívá výslovnost anglická.

---

31 SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wydz. Polonistyki, Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 37. ISBN 83-921-7149-7.

32 SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*, Warszawa : Uniwersytet Warszawski Wydział Polonistyki : Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 28, ISBN 83-921714-9-7.

33 SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wydz. Polonistyki, Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 28. ISBN 83-921-7149-7.

Walia – v polštině se již od 16. století používá forma zlatinizovaná (latinský originál je Wallia).

Jak je tedy patrné, důvodů, proč se v češtině a polštině výše uvedené názvy mnohdy i výrazně liší, jsou různé. První z rozdílů můžeme často spatřit v koncovkách pojmenování států a historických zemí, neboť v češtině se ve většině z nich ustálil sufix -sko, jen výjimečně -ie (Itálie), zatímco v polštině se mnohdy objevuje koncovka -ia. Z uvedených příkladů vyplývá, že nejčastějším důvodem pro vznik odlišností v obou jazycích bývá jejich rozdílný vývoj, ačkoliv původ pojmenování bývá totožný. Z tohoto stejného základu se v češtině nejčastěji objevují tvary vzniklé prostřednictvím němčiny (popř. může jít o název přejatý ve svojí originální podobě – viz. Wales), zatímco v polštině vznikala současná pojmenování ve většině případů díky vlivu latiny. Najdeme však také případy, kdy mají názvy v každém jazyce svého vlastního původce, což je případ např. dvojice Itálie – Włochy či Maďarsko – Węgry. U porovnávané dvojice Řecko – Grecja zjišťujeme, že oba názvy mají stejný základ, avšak v českém jazyce došlo k několika hláskovým změnám pro usnadnění výslovnosti. V případě dvojice Slovensko – Słowacja byl pouze druhý jmenovaný (polský) název odvozen od národa v něm žijícího, forma v češtině je k němu neparalelní.

3.2 Názvy měst – vybrané příklady

V této části rozeberu 21 dvojic názvů měst.

Benátky – v českém jazyce je tento výraz znám již od 14. století a udržel se dodnes. Jeho původ nalezneme v označení antické etnické skupiny – Veneti. Postupně došlo u jihoslovanských jazyků k charakteristické přeměně *v* na *b* a v této podobě pak název přejala čeština.

Wenecja – tento název existuje v polštině od 16. století a odvozuje se od latinského Venetia, nebo z italského Venezia.

Cáchy – tento název má původ u německého spojení „*zu âchen*“³⁴, což znamená „u vod“. Počeštěný tvar se objevuje už ve 14. století.

---

34 SIATKOWSKI, Janusz, *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*, Warszawa : Uniwersytet Warszawski Wydział Polonistyki : Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 64, ISBN 83-921714-9-7.

Akwizgran – polský název je přejatý z latinského tvaru Aquisgranum. Občas se ale objevila i jména mající svůj původ v němčině – např. Ach nebo Aachen.

Drážďany – pojmenování má svůj původ v lužickém názvu Dręzgiane³⁵ (dręga znamenalo les, -jane byl sufix označující množné číslo). Postupně se v lužických jazycích objevovala další jména města, např. Drěžďane nebo Drježdžany. Název Drážďany se v češtině objevuje od 16. století.

Drezno – v polštině současné jméno vzniklo přejmutím německého názvu Dresden, které v průběhu doby prodělalo několik změn. Občas se vyskytovala i verze zlatinizovaná, tj. Dresda.

Gent – jde o staré vlámské pojmenování města, které se ve svojí původní podobě dochovalo v češtině dodnes. Název byl přejat již ve středověku, pravděpodobně prostřednictvím německého vlivu.

Gandawa – současný polský název se odvodil od původního latinského Gandavum. Dříve byla v polském jazyce užívána ale i pojmenování, jež měla svůj původ ve vlámsčině nebo ve francouzštině, např. Gent, Ghendt či Gand.

Janov – tento název se na našem území objevuje od 15. století. Ve středověku se psané g četlo jako j (vzniklo tak slovo Janua). I když se později objevovaly opět názvy s počátečním G (Genua), zvítězila nakonec verze již počestěná.

Genua – v polštině se jedná o výpůjčku z latiny. Dříve se vyskytovaly i jiné latinské názvy, mj. Ianua.

Kodaň – v češtině má tento název původ v jednom z latinských pojmenování města – Codania. Po přeměně tohoto názvu do českého vznikly dva termíny – Kodan (rod mužský) a právě Kodaň (rod ženský). Kvůli rodu původní latinské formy se uchytil druhý jmenovaný název města.

Kopenhaga – polskému názvu dalo vzniknout německé jméno města, čili Kopenhagen. Ten se do němčiny dostal z dánského København (v překladu kupecký přístav). Postupně

---

35 SIATKOWSKI, Janusz, *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*, Warszawa : Uniwersytet Warszawski Wydział Polonistyki : Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 66, ISBN 83-921714-9-7.

existovala v polštině různá pojmenování vzniklá pod německým vlivem. Až v 18. století se v polském jazyce ustálila forma Kopenhaga, která se odvodila pravděpodobně z neolatinského Copenhaga.³⁶

Kostnice – původní latinský název Constancia dostal jméno po svém zakladateli, jímž byl římský císař Constantín I. Chlorus³⁷. V německém prostředí proběhly dialektální změny tohoto městského jména a vznikly tak názvy Costinze a Kostinz, z nichž vznikl český název Kostnice. I dále se sice užívalo termínu Konstancie, popř. pod německým vlivem vzniklý název Konstanc, ale i tak se na našem území nejvíc prosadilo užívání tvaru Kostnice.

Konstancja – v polském jazyce trvá návaznost na původní název latinský. V 15. století se nejprve zmiňuje termín Konstanca, od 16. století potom Konstancja.

Lutych – v češtině vznikl název bohemizací německého jména Lüttich. Jako první se objevilo pojmenování Lutich, současná verze vznikla až později.

Liége – v polském jazyce se nejprve užívalo hodně názvů, hlavně však tvar latinský – Leodium. Vedle tohoto pojmenování ale existovala i další, jako např. Luttich (z němčiny) nebo Leodyn. Od 17. století se objevuje z francouzštiny přejaté jméno Liege. Ještě v 19. století byl nejčastěji užívaný název Leodium. V dnešní době se ale používá tvar francouzský, samozřejmě s užitím francouzské výslovnosti.

Luzern – v českém jazyce se používá pouze prostý přepis originálního německého názvu.

Lucerna – původ je v latinském slově lucerna (polsky latarnia). Obyvatelé tohoto města měli kdysi mj. za úkol obsluhovat maják a navigovat lodě plující po Luzernském jezeře. Tato činnost dala městu jeho název.

Milán – stejně jako v polštině se i v češtině v dřívějších dobách objevovaly názvy odvozené od latinského Mediolanum. Nejprve se ve staročeštině objevuje pojmenování města Mediólán, v 15. století vzniká název Medulán. Od téhož století je doložen i další název, a to

---

36 SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wyd. Polonistyki, Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 69. ISBN 83-921-7149-7.

37 Římský císař v letech 293 – 306.

Melán. Forma, která se používá dnes, vznikla z neolatinšského *Milanum*³⁸ a italského *Milano*. Podoba bez koncového *-o* vznikla pravděpodobně díky návaznosti na staročeskou verzi názvu – *Melán*³⁹.

Mediolan – v polštině se v písemnostech latinský tvar *Mediolanum* začíná objevovat od 14. století. Pozdější názvy, vzniklé po odtržení koncovky *-um*, *Mediolan* a *Medyjolan* jsou doloženy už v 16. století a v této podobě se v polštině první jmenovaný uchoval až do současnosti.

Mnichov – název má svůj původ v německém slovním spojení „*dan munchen*“⁴⁰ („u mnichů“). Staré německé pojmenování města *Munichen* (dnes *München*) bylo přeloženo do češtiny jako *Mnichov*. Toto jméno je doloženo již od počátku 15. století a zachovalo se dodnes.

Monachium – v polštině se uchytilo pojmenování latinské, čili *Monachium*, které vzniklo z řecko-latinského *monachus* (mnich).⁴¹ Během doby se v polštině objevovaly i další názvy, jako *Monach*, *Munich*, *München* nebo *Mnichów* (z češtiny). Jakožto název oficiální funguje v polštině *Monachium* až od konce 19. století.

Postupim – název je odvozený od názvu raně středověkého slovanského hradu. V češtině se zachoval vliv slovanských názvů. Název vznikl pravděpodobně z praslovanského tvaru *Postopim* (nebo „*Postapim*“⁴²) vznikl přeměnou *o* v *u* název nynější. Čeština ale dovoluje i užívání německého *Potsdam*.

Poczdám – v polštině se udržuje forma německá, názvy zeslovanštěné se nepřijaly. Současné pojmenování je verzí foneticky i graficky zpolonizovanou.

---

38 SIATKOWSKI, Janusz, *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*, Warszawa : Uniwersytet Warszawski Wydział Polonistyki : Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 78, ISBN 83-921714-9-7.

39 SIATKOWSKI, Janusz, *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*, Warszawa : Uniwersytet Warszawski Wydział Polonistyki : Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 78, ISBN 83-921714-9-7.

40 SIATKOWSKI, Janusz, *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*, Warszawa : Uniwersytet Warszawski Wydział Polonistyki : Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 78, ISBN 83-921714-9-7.

41 SIATKOWSKI, Janusz, *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*, Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wydz. Polonistyki, Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 79, ISBN 83-921-7149-7.

42 SIATKOWSKI, Janusz, *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*, Warszawa : Uniwersytet Warszawski Wydział Polonistyki : Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 79, ISBN 83-921714-9-7.

Ráb – v českém jazyce se používá názvu odvozeného od maďarského názvu řeky Rába, při jehož ústí město Ráb leží. Občas je ale možné setkat se i s užitím formy přejaté z originálu – Győr.

Győr – v polštině se nejprve užívalo pojmenování Rab a z němčiny přejaté Raab. Nakonec se ale jako oficiální forma ustálil originální název maďarský.

Remeš – v češtině má název města původ v latinských verzích, jakými jsou např. Remes či Remis. Toto pojmenování se v českém jazyce objevuje od 19. století.

Reims – v polštině se objevovaly různé tvary odvozené od latinských názvů Remis a Remi, stejně jako odvozeniny od francouzského Reims. Po velkých sporech se nakonec ustálil v polském jazyce originální francouzský tvar.

Řezno – tento název vznikl původně z latinského pojmenování Regino. V něm došlo k několika hláskovým změnám, díky nimž vznikl název současný.

Ratyzbona – v polštině je tento název svázán s latinským jménem Ratisbona. Postupem času se v Polsku objevuje i čistě německý název Regensburg. Tvary odvozené od těchto dvou slov spolu dlouho soupeřily. Pravděpodobně i díky přihlídnutí k existující podobě tohoto jména ve francouzštině (konkrétně Ratisbonne) ale nakonec zvítězilo pojmenování s latinským původem.

Soluň – pro češtinu je tento název stejný jako pro celou řadu jiných slovanských národů. Existoval již ve staroslověnštině. Toto jméno vzniklo z latinského názvu Solunia.

Saloniki – v polštině má svůj původ v řeckém názvu města Thessaloniki. Nejprve existovala pojmenování Tesalonika a v tvaru plurálním i Tesaloniki, ale postupně došlo k odtržení předpony *te-*, čímž vznikly názvy Salonika a Saloniki. Oficiální jméno města v polštině dnes zní Saloniki, ale ve vědecké literatuře se můžeme občas setkat také s názvem Soluň.

Štýrský Hradec – v češtině prostupuje do tohoto názvu vliv původního slovanského slova gradъць⁴³ (hradec). Dnes už se ale užívá i německý název Graz.

---

43 SIATKOWSKI, Janusz, *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*, Warszawa : Uniwersytet Warszawski Wydział Polonistyki : Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 54, ISBN 83-921714-9-7.

Graz – v polštině se po celou dobu objevuje pojmenování německé.

Terst – v češtině se objevuje pojmenování tohoto města prostřednictvím srbochorvatského názvu Trst a v této podobě se dříve užíval i u nás. Jméno Trst se vyvinulo z ilyrského Tergeste.⁴⁴

Triest – v polském jazyce jde o výpůjčku z němčiny.

Tübingen – v češtině nejprve z tohoto německého názvu vznikla počestěná plurální forma Tübinky, jak tomu bývá často u slov germánského původu s koncovkou *-en*. V 17. století se pak objevil i název Tubinek, ale nakonec se český jazyk vrátil k původnímu německému jménu.

Tybinga – v Polsku existoval nejprve název Tubinga, který vznikl pod vlivem latiny; později se občas objevilo i pojmenování v německém originále. Název dnešní se začal používat až ve 20. století a vznikl pravděpodobně sloučením německého Tübingen s latinským Tubinga, přičemž došlo ještě k přeměně *ü* na *y*.

Výmar – název pocházející ze staroněmčiny, konkrétně pak (podle Siatkowskiego⁴⁵) ze složeniny slov *wih* (svatý) a *mari*, nebo *meri* (jezero, bahno). Posléze došlo v němčině ke změně *i* na *ei* a vzniklo tak jméno Weimar (u nás spíše Weymar). V češtině pak došlo ještě k jedné hláskové změně – k monoftongizaci *ei* na *y*.

Weimar – v polštině se udržela originální německá podoba názvu, vystupující minimálně od 17. století.

Washington – v češtině je zachována výpůjčka anglického názvu ve své originální podobě.

Waszyngton – v polštině došlo k vytvoření názvu, který byl graficky i foneticky popoštěn. Jedná se o dosti nový úkaz, neboť ještě v 19. století se užíval tvar Washington, tedy ve své originální podobě.

---

44 SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wydz. Polonistyki, Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 87. ISBN 83-921-7149-7.

45 SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski Wydział Polonistyki : Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 87-88, ISBN 83-921714-9-7.

Zvíkov (Cvikava, Cvikov) – jde o české pokusy vytvořit slovanskou verzi německého názvu města Zwickau, které se ovšem neuchytily a dnes se tak stále používá původní německé označení.

Ćwikawa – zde vidíme naopak vyjádření polské snahy o slavizaci téhož německého názvu. Stejně jako v češtině se ovšem ani tato forma neudržela a dnes se tedy i v polštině užívá originální německé pojmenování.

V polském jazyce vychází naprostá většina výše rozebraných názvů opět z latiny, zatímco v jazyce českém nacházíme vliv daleko většího počtu evropských jazyků. Přesto zde (podobně jako tomu bylo u názvů států) opět domunují pojmenování mající svůj původ v němčině. K odlišnostem v porovnávaných dvojicích docházelo opět prostřednictvím jiného vývoje názvů odvozených od stejného zdroje, nebo existencí dvou od počátku různých původců. V češtině ale pozorujeme během vývoje mnohem výraznější hláskové změny oproti tvarům původním. V češtině i v polštině se u některých zeměpisných jmen vžilo užívání originálního tvaru názvu přejatého z cizího jazyka, přičemž vždy u každého takového názvu, u něhož k tomuto došlo, vznikla v druhém jazyce, které zde porovnávám, forma jiná (např. Luzern – Lucerna, Štýrský Hradec – Graz či zajímavá dvojice Washington – Waszyngton, kde druhý uvedený název vznikl popolštěním originálu).

3.3 *Názvy přírodních objektů – vybrané příklady*

V této části rozeberu 9 dvojic názvů přírodních objektů.

Bospor – v českém jazyce se název odvozuje od latinského pojmenování Bosporus (předpokládá se zde také možný vliv řečtiny). Tento tvar se u nás také dlouhou dobu užíval, dokud nedošlo k odtržení koncovky *-us*.

Bosfor – v polštině je základem rozdílná latinská forma, konkrétně Bosphorus. I zde ovšem došlo postupem času k odtržení koncovky *-us*. Zpolonizovaný název Bosfor je doložený již v 16. století.

Jaderské moře (Jadran) – v češtině má název svůj původ ve (starochorvatském) „*sch. Jadransko more*“⁴⁶. Tomu dala jméno řeka Jadro (dříve Iader). Český jazyk povoluje ale i užívání termínů Adriatické moře a Adrie.

Morze Adriatyckie (Adriatyk) – v polském jazyce se tento název vyvinul z italského Mare Adriatico. V italštině dostalo moře jméno podle města Adria v deltě řeky Pád. Později se název zpolonizoval.

Maas – u nás se zachovala původní vlámská forma.

Moza – v polštině je užitá forma latinská. Občas se ale objevoval i název Maas, řídce také Mosa či Meuza (vliv francouzského Meuse).

Mohan – tento název se u nás objevuje již na počátku 14. století. Siatkowski⁴⁷ uvádí, že pojmenování vzniklo fonetickou proměnou středolatinšského (čili se nejedná o klasickou formu latiny) slova Mogonus.

Men – v polštině tento název vznikl taktéž z latiny, ale z klasické – ze slov Moenus a Menus. Odtržením latinské koncovky *-us* pak vzniká současný název. Zřídka se objevovala i jména s návazností na středolatinu – Mogan, Moganus.

Rýn – prapůvod tohoto názvu najdeme v galském označení řeky Renos. Z tohoto slova se odvodilo latinské Rhenus a staroněmecké Rîn.⁴⁸ V němčině posléze došlo ke změně *î* na *ei* a vznikl tak název Rejn, užívaný dlouho i u nás (v němčině se ustálil název Rhein a existuje tam dodnes). V češtině nakonec došlo k monoftongizaci *ei* na *ý* a vznikla tak podoba návu, která se u nás stále používá.

Ren – vývoj v Polsku nešel přes výraz staroněmecký, ale latinský. Dlouho se používaly názvy Rhenus i Renus. Odtržením koncovky vzniklo současné jméno řeky. I když

---

46 SIATKOWSKI, Janusz, *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*, Warszawa : Uniwersytet Warszawski Wydział Polonistyki : Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 95, ISBN 83-921714-9-7.

47 SIATKOWSKI, Janusz, *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*, Warszawa : Uniwersytet Warszawski Wydział Polonistyki : Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 100, ISBN 83-921714-9-7.

48 SIATKOWSKI, Janusz, *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*, Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wydz. Polonistyki, Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 96. ISBN 83-921-7149-7.

celou dobu dominoval právě tento název, objevovaly se občas i jiné, jako třeba Ryn, nebo Rejn.

Seina – v češtině se jedná o výpůjčku z francouzštiny, která má modifikovanou koncovku (fr. Seine). Někdy se ale objevoval i název Sekvana.

Sekwana – v polštině opět zvítězil vliv latiny. Původ je ve slově Sequana (z toho vznikl i dnešní francouzský název Seine).

Šelda – tento název pochází z vlámsštiny, ve které zní jméno řeky Schelde. Do češtiny se název dostává prostřednictvím němčiny. V té se sice název řeky píše totožně s pojmenováním vlámským, nicméně oba jazyky mají jinou výslovnost a ta německá je jistě základem pro počeštěné jméno.

Skalda – má svůj původ v latině. V antice se řeka jmenovala Scaldis, ve středověku pak Scalta.

Temže – v češtině navazuje na název anglický, čili Thames. Na rozdíl od angličtiny se ovšem v češtině objevuje ve jménu řeky hláska ž. V anglickém jazyce se název Thames vyvinul z pojmenování anglosaských (Tamis, Temes).⁴⁹ Ti ale tato jména převzali od Keltů, na které měli samozřejmě vliv Římané.

Tamiza – v jazyce polském dominuje vliv latiny. Jako první řeku pojmenovali Tacitus (Tamesa) a Caesar (Tamesis), později se v latině ustálil výraz Tamisa. V polštině pak byly používány názvy odvozené od všech tří zde uvedených latinských slov, nicméně jakožto termín oficiální se prosadilo jméno Tamiza.

Tichý oceán – název vznikl vytvořením českého ekvivalentu k anglickému Pacific Ocean. Jsou u nás přípustné i názvy Pacifický oceán a Pacifik, ale nejfrekventovanější je rozhodně počeštěná verze, čili Tichý oceán.

Ocean Spokojny (Wielki) – podobně jako v polštině vznikl i v polštině tento název jakožto ekvivalent k názvu anglickému. Existuje však i pojmenování Ocean Wielki, který

---

49 SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wydz. Polonistyki, Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 99. ISBN 83-921-7149-7.

vznikl jako polský překlad francouzského Le Grand Océán. Vedle těchto termínů vystupuje v polském jazyce také název Pacyfik.

Stejně jako v předchozích dvou skupinách názvů nacházíme původ polských pojmenování přírodních objektů převážně v latině. Tyto názvy mají v češtině daleko bohatší škálu původců – kromě němčiny se jedná např. o francouzštinu (Seine) či vlámsčinu (Maas, Šelda). Také u této skupiny zeměpisných jmen vznikají rozdíly mezi oběma jazyky vzhledem k odlišnému vývoji názvů, nebo existencí různých původců jmen v každém z jazyků. Zvláštní zde uvedený případ najdeme u dvojice Tichý oceán – Ocean Spokojny (Wielki). Tyto názvy totiž vznikly pouhým překladem z anglického pojmenování Pacific Ocean (v případě formy Ocean Wielki z francouzského Le Grand Océán).

4 Názvy českých a polských měst

V této kapitole se budu snažit vysvětlit původ názvů českých a polských měst. Jelikož městských pojmenování existuje velká spousta, rozhodl jsem se soustředit na etymologii názvů měst v obou zemích největších a nejznámějších. Jako první rozeberu názvy české, v další podkapitole polské. Na konci každého oddílu kapitoly pak shrnu získané informace a popíši, jaké odlišnosti se projevují při pojmenovávání měst u nás a v Polsku, pokud se ovšem vůbec nějaké rozdílnosti objeví. Názvy budu opět řadit abecedně. Pokud narazím na jméno města, jehož ekvivalent se v druhém jazyce bude podstatně lišit, popíši důvod, proč tomu tak je, a to ihned u samotného zkoumaného hesla. Bude zde rozebráno 23 vybraných názvů českých měst a 33 názvů měst polských. Vycházet budu z děl Profouse (ve spolupráci se Svobodou a Šmilauerem)⁵⁰, Rymuta⁵¹, Staszewskiego⁵², společného díla Lutterera a Šrámka⁵³ a dalších titulů, jež jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

4.1 Města česká – vybrané příklady

Brno – původ jména našeho druhého největšího města nalezneme v praslovanském slově *brn*, které označovalo „špínu, bláto“. K tomuto základu byla připojena koncovka *-no*, významově označující střední rod (původní verze byla s koncovkou *-en* pro mužský rod, jelikož šlo o pojmenování hradu). Vznikl tak tedy název *Brno*. Postupem času došlo k zjednodušení a ztrátou jednoho *n* dostalo město jméno, jež známe nyní. Tato verze etymologie názvu se považuje za správnou, i když dalších teorií je hned několik⁵⁴, jako např. hledání původu v keltštině, konkrétně ve slově *Eburodunom*, znamenajícím „drak“. S největší pravděpodobností má však název původ slovanský. V nejstarších záznamech (zejména pak v *Kosmově kronice*) se můžeme setkat i s tvary *Brynen*, *Birnen* a *Byrno*. V polštině se dnes již

50 PROFOUS, Antonín, *Místní jména v Čechách : jejich vznik, pův. význam a změny, I-IV* (ve spolupráci s J. Svobodou), *V* (napsali J. Svoboda a V. Šmilauer). Praha : ČSAV, 1947 – 1960. 2917 + 673 s.

51 RYMUT, Kazimierz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987. 290 s. ISBN 83-04-02436-5.

52 STASZEWSKI, Józef. *Mały słownik : Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*. Wyd. 3., Warszawa : Wiedza Powszechna, 1968. 504 s.

53 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, 317 s. ISBN 80-731-1025-3.

54 Jednou z teorií je i příklad lidové etymologie, na kterou však můžeme nahlížet pouze s humorem. Výklad názvu je totiž spjat se dvěma muži, kteří údajně v těchto místech nocovali a za chladného se jeden z nich probudil a přes zuby procedil citoslovce „br“. Druhý souhlasně pokýval hlavou a odpověděl mu slovíčkem „no“.

objevuje název totožný s češtinou, nezřídka je však možné narazit i na podobu s přidanou samohláskou *e* pro lepší výslovnost. K tomuto tvaru je navíc připojen přívlastek a jméno v polském jazyce má tedy podobu Berno Morawskie.

České Budějovice – prvotní zmínka o jihočeské vsi Budivojovice (Budoywiz), jak zněl prapůvodní název, se objevuje v polovině 13. století. Etymologickým základem je zde osobní jméno Budivoj, na které je navázána v češtině klasická přípona *-ovice*. Pojmenování vsi pak znamená „*osada lidí Budivojových*“.⁵⁵ Ve 14. století došlo ke zkrácení názvu na Budějovice, odvozeného od jména Buděj (zde se jedná o pouhý odhad, samotný tvar jména Buděj je sice možný, ale nemáme o něm žádnou zmínku), které je pouhým zkrácením jména Budivoj. Německá verze Budweins pak vznikla s pomocí zredukování druhé slabiky ve jméně českém, posléze došlo kvůli zjednodušení výslovnosti k odstranění *n* a dotvořil se tak tvar Budweis. Již od dob husitských válek se pak v názvu Budějovic objevuje přívlastek České. Jméno města v polském jazyce zní Czeskie Budziejowice, přívlastek je tedy jednoduše přeložen a samotný základ pojmenování je pouze uzpůsobeným přepisem tvaru našeho.

Děčín – základem názvu tohoto města je osobní jméno Ďaka, ke kterému byl přidán nám již dobře známý přívlastkový sufix *-ín*, poukazující tedy na majetek určité osoby. Staré pojmenování tak znělo Ďačín. Postupem času (s největší pravděpodobností ale již ve 12. století, čili v době, ze které se nám o Děčíně zachovaly nejstarší písemné zmínky) došlo ke změně *a* na *ě* a tím pádem k dotvoření nynějšího jména města. Němci, kterých se zde vyskytovala početná skupina, si český název stylizovali do jazyka vlastního a můžeme se tak setkat s německými tvary jako jsou Tetschen či Tetschin. V polštině se užívá přepis ve tvaru Dieczyn.

Frýdek-Místek – původně se jednalo o dvě samostatná města. Dokonce s tím, že Frýdek byl uváděn jako město slezské a Místek jako město moravské. Název Frýdek je českým přepisem původního jména německého (Friedeck, které vzniklo ve 14. století spojením středohornoněmeckého *friede* („ochrana, mír“) a *z eck* („roh, ohbí“)⁵⁶. Složenina

---

55 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 67. ISBN 80-731-1025-3.

56 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 83. ISBN 80-731-1025-3.

znamená „*chráněné místo na ohbí řeky*“⁵⁷. Místek původně nosil také německé pojmenování, konkrétně Friedberg, česká verze zněla Frýdburk. Jenže mít poblíž sebe dvě města o podobném názvu není příliš praktické, a tak došlo postupem času ke změně druhého jmenovaného na Neuensteil, v české podobě vznikl nový název Miestko (zdrobnělina slova město). Z něj se následně vyvinulo pojmenování Místek. Ve 40. letech 20. století došlo ke spojení obou měst, nejprve pouze pod názvem Frýdek, následně se ale ustálilo spojení, které užíváme dodnes. Do polštiny se název přepisuje s krátkými samohláskami.

Haviřov – toto město vzniklo až v roce 1955, kdy došlo ke spojení nově vznikajícího města s dalšími obcemi, konkrétně s Dolními Bludovicemi, Dolní a Prostřední Suchou, Šumbarkem, Životicemi, posléze i Dolní Datyní. Jelikož město vzniklo uměle, dostalo i umělý název. Jméno bylo dokonce vybráno ve vypsání soutěži.⁵⁸ Výsledek, typický pro tehdejší režim, byl vytvořen od slova havíř s přidáním typické české koncovky *-ov* pro jména měst. Finální název nově vzniklého města však mohl být podstatně horší, neboť v soutěži se objevily i návrhy jako např. Čestpracov či Nový Gottwaldov. Existují hned dvě polské verze pojmenování tohoto města. První z nich zní Hawirzów, která vznikla pouhým stylizovaným přepisem do polského jazyka. I když je druhý přípustný tvar Hawierzów velice podobný tomu prvnímu, je jeho objasnění trochu odlišné. Vychází totiž z polského překladu slova „havíř“, čili „hawierz“, které tvoří základ názvu města.

Hradec Králové – jako hradiště existoval již v 10. století a jeho prvotní jméno znělo Gradec, pak ale došlo v češtině ke změně *g* na *k* a vznikl název Hradec. Základem pojmenování je slovo hrad, k němuž je přidána zdobňující koncovka *-ec*. Významově jde tedy o malý hrad. Poté, co se stal za vlády Václava II. věnným městem pro královny⁵⁹ (sídly zde po ovdovění), ustálil se za názvem přívlastek Králové (tvar je správný, odvozený od slova „králová“). V polštině se často setkávám s českým přepisem názvu města, avšak objevuje se i verze, která je doslovně přeložená a zní Gród Królowej.

---

57 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 83. ISBN 80-731-1025-3.

58 Historie Haviřova - Haviřovská Historie. *Historie města Haviřova a jeho obcí před jeho vznikem* [online]. 2010 [cit. 2012-01-24]. Dostupné z: http://www.havirov-historie.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=51

59 Obdržela ho věnem česká (tzn. v té době i polská) královna Eliška Rejčka (polsky Ryksa Elżbieta).

Chomutov – v polovině 13. století se můžeme dočíst o vsi Chomutaw, která je uváděna jako vlastnictví řádu Německých rytířů. Jedná se o nejstarší zmínku o Chomutově. Název vznikl z osobního jména Chomút, též Chomout. Koncovka *-ov*, přidaná k tomuto osobnímu jménu, má význam přivlastňovací (Chomútův). Samotné staročeské slovo chomút (chomout) je pak označením pro nešikovného, nemotorného člověka. Až do začátku 20. století se město nazývalo Chomútov. V polštině má název města typickou koncovku *-ów*.

Jablonec nad Nisou – nejstarší zmínky o něm jsou nejprve jako o znovuosídlené vsi (byla na čas pustá) z poloviny 14. století. Za etymologický základ se považuje slovo jablon (dnes jabloň), ze kterého se název odvodil „*zdrobňující příponou -cě (z -bno)*“.⁶⁰ Tím vznikl tvar ve středním rodě, který však brzy podlehl další změně a vznikla tak verze v rodě mužském – Jablonec. Od začátku 19. století se potom pojmenování, pod vlivem zdejší německé většiny, ustálilo s přívlastkem Německý. Současného jména se město dočkalo až na počátku 20. století. Polský název Jabłowiec nad Nysą je překladem verze české, což můžeme pozorovat jak v názvu města, tak i v pojmenování řeky. Slovo „jabloň“ se totiž do polštiny překládá jako „jabłoń“. I když se obě verze zdají velice podobné, figuruje v nich poněkud rozdílná fonetika (*l* se nečte jako *l*, ale spíš jako anglické *w*; dále se v polské verzi koncovka *-ec* váže na slabiku *ń*, čímž dojde, v porovnání s českým názvem, ke změkčení při výslovnosti).

Jihlava – město na Vysočině převzalo svůj název od stejnojmenného pojmenování řeky, na níž leží. Jako první jména města se objevují různé verze latinské a německé, dochované z první poloviny 13. století (Giglaw, Iglavia). České verze Gihlaw a Jihlava se soustavněji vyskytují až o dvě století později. Samotný název řeky, zároveň tedy i tohoto města, má podle jedné z teorií svůj původ ve slově ježek (německy Igel), neboť kameny v řece byly ostré jako ježčí bodliny. Později se ale objevily i názory, že základem mohlo být slovo jihla⁶¹ (v dnešním jazyce jehla), opět s podobným vysvětlením, že kameny na jejím dně byly ostré jako jehly. Pravděpodobnější je ale správnost první teorie. Ke slovnímu základu pak byl přidán sufix *-ava*, což je typická koncovka pro mnohé české řeky. Polská verze názvu tohoto města a zároveň řeky má podobu Iglawa. Původ tohoto pojmenování je stejný jako u

60 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 111. ISBN 80-731-1025-3.

61 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 116 – 117. ISBN 80-731-1025-3.

tvary českého, do současné polštiny se však transformoval z původního tvaru Giglawa prostřednictvím pozdější ztráty prvního *g* a přeměnou *l* na *ł*.

Karlovy Vary – toto město dostalo jméno po svém zakladateli Karlu IV., který „rozšířil drobnou osadu a tvrz na komorní městečko roku 1370.“⁶² Prvotní název zněl Karlsbad. Koncem 14. už se objevuje české pojmenování Vary (ve významu horké prameny), před nějž se za Václava IV. přidává přívlastek Karlovy. V polském jazyce si pak musíme dát pozor na odlišnou formu pádové koncovky u přídavného jména. Tvar má v polštině podobu Karlowe Wary.

Kladno – toto těžební město má svůj etymologický původ ve staročeském slově kláda, které mělo v dávných dobách jiný význam než nyní, když označovalo dostatečně vzrostlý les na to, aby z něj bylo možné získat stavební materiál. Správná forma by ovšem měla znít jako Kladné, neboť se vlastně jedná o přídavné jméno, nicméně se z něj stal „*substantivovaný neurčitý tvar rodu středního*.“⁶³

Liberec – osada, která byla na místě dnešního Liberce, byla založena ve 14. století Němci a původní název byl tedy německý, konkrétně Rîchenberg. Ten vznikl z německého spojení „*am rîchen berge*“⁶⁴, v překladu „u bohaté hory“. V nářečních tvarech se jméno města zkracovalo a postupem času došlo i k přeměně *r* na *l* a objevilo se tak pojmenování Liberck, které je již dost podobné tomu současnému. Došlo ovšem ještě k poslední změně u tohoto již zbohemizovaného názvu, kdy město ke svému jménu dostalo typickou českou koncovku *-ec*. A, Profous⁶⁵ ovšem uvádí, že tvar Rîchenberg vznikl pouhou písařskou chybou a že město mělo svůj dnešní název již od nejstarších zápisů.

Most – první zmínky o osídlení tohoto místa máme již z 10. století. Osada, nesoucí nejprve jméno Hněvin Most, ležela v krajině plné bažin, přes které vedla stezka zhotovená z dřevěných mostů. Přídavné jméno získala po svém zakladateli, jímž byl Hněva z rodu Hrabišiců. Je zde tedy patrný původ ve jméně osobním, ke kterému byl připojen

---

62 PROFOUS, Antonín – SVOBODA, Jan, *Místní jména v Čechách : jejich vznik, pův. význam a změny. Díl IV., S-Ž*, Praha : Česká akademie věd a umění, 1957, s. 479.

63 PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách : jejich vznik, pův. význam a změny, díl II, CH-L*. Praha : Česká akademie věd a umění, 1949, s. 226.

64 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 155. ISBN 80-731-1025-3.

65 PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách : jejich vznik, pův. význam a změny, díl II, CH-L*. Praha : Česká akademie věd a umění, 1949, s. 582 – 583.

přivlastňovací sufix *-in*. Nicméně toto adjektivum se v názvu udrželo pouze do 13. století, kdy dochází k jeho zániku a zůstává samostatné pojmenování Most. Slovo most však není významově odvozen od klasického mostu, jak bychom asi mohli předpokládat, nýbrž od středohornoněmeckého *mast*⁶⁶, kterým se nazývaly trámy kladené do bažin, jež tvořily základ mostu. Německá verze je překládána jako Brūx, v latinských textech se setkáváme s pojmenováním Pons.

Olomouc – původ pojmenování tohoto města nám není zcela jasný, a to zejména proto, že nemáme k dispozici další názvy podobného typu. Konec jména *-mouc* má původ pravděpodobně ve staročeském slově *múc*, které „*souvisí s mýtí*“⁶⁷, což znamenalo „hlučet“. V názvu se objevila zřejmě v odkazu na hlučný tok řeky Moravy, jež městem protéká. Ovšem o původu první části *Olo-* si nejsme vůbec jisti. Z mnoha domněnek a teorií je možná nejpravděpodobnější původ v praslovanském slově *ol* znamenajícím pivo.⁶⁸ Avšak jak jsem již zmiňoval, nejedná se o ničím podložený fakt. Ačkoliv možných etymologických výkladů existuje poměrně dosti, tak ten pravý nám s nejvyšší pravděpodobností zůstane navždy utajen. Ve starých písemnostech (např. v Kosmově kronice) se setkáme s původními verzemi jména města, jimiž jsou např. *Olomúc* a verze s uměle přidaným *h*, čili *Holomucensis* a další. V polském jazyce se pak vžilo užívání názvu v poměrně zajímavém tvaru *Ołomuniec*. Základ slova se vysvětluje stejně jako u nás v kořeni znamenajícím „pivo“, který je zde uveden trochu odlišně jako *oł*. *Staszewski*⁶⁹ tvrdí, že celý název (jehož druhou složkou je slovo *mout*) označuje „majetek člověka, jenž vaří pivo“. Polská forma pojmenování postupně vznikla zřejmě prostřednictvím německého tvaru *Olmütz*. Možný, avšak méně pravděpodobný, je také vznik prostřednictvím latiny.

Opava – písemné prameny se o tomto slezském městě zmiňují od konce 12. století. Jméno města je totožné s jménem řeky, jež jím protéká a která mu tak dala název. Svůj původ má v indoevropském slově *apa*, či *opa*, znamenajícím voda, řeka. Posléze došlo k rozšíření

---

66 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 178. ISBN 80-731-1025-3.

67 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 194. ISBN 80-731-1025-3.

68 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 194. ISBN 80-731-1025-3.

69 STASZEWSKI, Józef. *Mały słownik : Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*. Wyd. 3., Warszawa : Wiedza Powszechna, 1968, s. 318.

názvu o germánské *ahwa*, či *aha*, rovněž znamenajícím *voda*.⁷⁰ Z oné germánské koncovky *-aha* se v jazycích slovanských vytvořil sufix *-ava*. Nejdříve se tedy začal objevovat název řeky *Apaha*, který se v jazycích slovanských přeměnil na současnou verzi *Opava*. Polská verze názvu *Opawa* je odlišná pouze vzhledem k užití pro polštinu typického *w*.

Ostrava – dnešní Ostrava vznikla spojením hned několika měst a obcí. Její základ je tvořen Ostravou Moravskou (dříve se užíval název *Německá*) a Ostravou Slezskou (dříve *Polská*). Dále byly k městu připojeny např. *Vítkovice*, *Poruba*, *Svinov*, *Hulváky* a další. Město bylo pojmenováno podle tehdy stejnojmenné řeky, na níž leží (dnes již *Ostravice*, čili zdrobnělina názvu původního). Jméno řeky svým významem označovalo „*ostře, rychle, bystře tekoucí řeku*“.⁷¹ V polštině vystupuje (oproti české verzi) v názvu města *w* – *Ostrawa*.

Pardubice – původ pojmenování tohoto východočeského města nám není zcela jasný. První důkazy existence osady na místě dnešních *Pardubic* jsou doloženy již z konce 13. století. V dávných dobách neslo město pravděpodobně nejprve název *Porydubice* („*obec lidí Porydubových*“⁷²), posléze zkráceně *Pordubice*. Jméno města má s největší pravděpodobností svůj původ v polském místním jméně *Porydęby* (v němž byl základem první části slova infinitiv *poryć*, znamenající „*rýt, orat*“), které do Čech přenesl z Polska řád *cyriaků*. Změna *o* na *a* pak zřejmě souvisí s pozdějším chybným pochopením etymologie jména, kdy mohl někdo hledat původ názvu ve slovním spojení „*pár dubů*“, případně s nesprávnou spojitostí s příjmením *Pardus*.

Plzeň – nejstarší záznamy z konce 13. století o městě *Plzeň* jsou vlastně zmínkami o dnešním *Starém Plzenci*. *Plzeň* současná byla totiž založena na počátku 14. století jen několik kilometrů od *Plzně Starého*. Nově vzniklé město bylo pojmenováno jako *Nový Plzeň* (skutečně v tomto tvaru, neboť až do poloviny 17. století se pro *Plzeň* užíval rod mužský) a *Starý Plzeň* byl postupem času přejmenován na *Plzenec*. Stejně jako v případě mnoha dalších měst si ani zde nejsme jisti etymologií názvu, ale vzhledem k tvarům, jež se objevují v dávných dokumentech (např. *Plizen*, *Plzna*), se jako nejpravděpodobnější jeví původ v

70 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 196. ISBN 80-731-1025-3.

71 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 200. ISBN 80-731-1025-3.

72 PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách : jejich vznik, pův. význam a změny, díl III, M-Ř*, Praha : Státní nakladatelství učebnic, 1951, s. 322.

praslovanském *plyz*, znamenajícím „slizký, mokvající“.⁷³ Vzhledem k velké rozmanitosti vodstva jde totiž o území značně vlhké. Tvar se posléze dotvořil připojením „*przyrostka -bno*“⁷⁴ (koncovky *-bno*). Občas se však můžeme setkat také s odvozením od kořene *plzn* o významu „úrodný“. Správnost tohoto výkladu je však méně pravděpodobná. V polském jazyce se pro pojmenování města používá tvar *Pilzno*. Ten se odvozuje od stejného kořene jako v češtině, je k němu však připojena koncovka *-no*. Tato forma navíc figurovala nejprve bez samohlásky *-i-* (čili v podobě *Plzno*), která se v názvu objevila až díky pozdějšímu vývoji, a to z toho důvodu, aby došlo ke zjednodušení při výslovnosti dvou za sebou jdoucích souhlásek. V Polsku se nachází také malé městečko *Pilzno*, jehož etymologie je totožná jako v případě české *Plzně*.

Praha – nejstarší známá zmínka o našem hlavním městě pochází od Ibráhíma ibn Jákúba, žida z Andalusie, jež byla v té době arabská. Ten pro město v roce 965 užil pojmenování „*Faraga n. Baraga*“⁷⁵. Dodnes není zcela jasné, jak vlastně město dostalo svoje jméno. Většinou se usuzuje, že základ názvu tvoří slovo *pražiti*, případně *prahnouti*. První ze sloves je starým tvarem pro „vypalovat“ a jméno tak mohlo označovat místo, kde byl vypálen les, aby mohlo vzniknout nové hradiště. Druhé ze sloves má svůj ekvivalent ve slově „vysychat“. V tom případě by šlo o název suchého, vyprahlého místa, na němž bylo hradiště založeno. Avšak najdou se i tací, kteří vidí základ jména ve slově *práh* s odkazem na říční *prahy* (trámy) přes řeku *Vltavu*. V tom případě by však název města „*zněl spíše Práh, nebo v plurálu Prahy*.“⁷⁶ V dnešní době se většina badatelů přiklání k verzi druhé, čili že základ tvoří sloveso *prahnouti*. Jisté to však není stoprocentně a verzí o původu slova, z nichž některé bývají často i dosti fantastické, existuje celá řada. Do konce 12. století se v textech objevuje tvar *Praga*, pak již ale v češtině došlo ke přeměně *g* na *h* a takto vzniklé pojmenování se zachovalo dodnes. V polštině, stejně jako v mnoha dalších jazycích, dnes v užívání figuruje tvar s *g* - *Praga*.

---

73 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 207. ISBN 80-731-1025-3.

74 RYMUT, Kazimerz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987, s. 185. ISBN 83-04-02436-5.

75 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 212. ISBN 80-731-1025-3.

76 PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách : jejich vznik, pův. význam a změny, díl III, M-Ř*, Praha : Státní nakladatelství učebnic, 1951, s. 453.

Prerov – název tohoto moravského města, dříve zapisovaného také jako Prerov, je slovem již praslovanského původu o významu příkop, tůň, bažina, stojatá voda.⁷⁷ V polském pojmenování města Przerów figuruje fonetický přepis ř na rz a zároveň došlo ke stylizaci koncovky do typicky polské verze -ów.

Teplice – zmínky o existenci osady se objevují již koncem 11. století. Význam se zvýšil v polovině století následujícího, kdy zde nechala královna Judita založit klášter benediktýnů. Název se odvozuje od adjektiva teplý, a to kvůli tomu, že se zde vyskytuje několik termálních pramenů. K tomuto základu je připojen sufix *-ice*, který je v češtině užíván jako koncovka pro tvorbu podstatných jmen velice často. Německou obdobou pak byl název Teplitz. Tak tedy vzniklo pojmenování nejstarších českých lázní, avšak prozatím jen v jednotném čísle ženského rodu. Plurál se u tohoto názvu prosadil až v 18. století. Od konce 19. století, kdy se město spojilo se Šanovem. Až do roku 1948 se užívalo jméno Teplice-Šanov. Polský název města Cieplice je vlastně jen pouhým překladem kořenu jména („teplý“ se totiž do polštiny přeloží jako „ciepły“) se zachováním totožné koncovky, jaká je užívaná v jazyce českém.

Ústí nad Labem – ve 13. století na tomto místě vzniklo město z původní osady, jež nesla jméno Úšť. V němčině se po příchodu Němců objevuje název Usk, kde k kvůli výslovnosti nahradilo ť (podle A. Profouse⁷⁸ bylo nejprve k nahrazeno písmenem t) . Z tohoto tvaru se časem vyvinulo jméno Aussig. V češtině se původní tvar vlivem nářečí přeměnil na Oušť (též Oustí), z něhož se nakonec odvodilo jméno současné. Základem je staroslovanské slovo ústie označující vtok do řeky. Přívlastek nad Labem se připojil pravděpodobně již ve 14. století (ovšem pouze v češtině, nikoliv v němčině), a to proto, že míst se stejným pojmenováním existoval dosti hojný počet. V polském jazyce se také pro osady ležící na soutoku řek vžilo užívání jména Ústí, samozřejmě ve verzi polské, která má tvar Uście⁷⁹ (např. Uście Solne či Uście Gorlickie). V polském tvaru názvu města Ústí nad Labem je navíc užit také překlad pojmenování řeky (viz. Labe). Polská verze tedy zní Uście nad Łabą. Od

---

77 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 215. ISBN 80-731-1025-3.

78 PROFOUS, Antonín; SVOBODA, Jan. *Místní jména v Čechách : jejich vznik, pův. význam a změny, díl IV, S-Ž*. Praha : ČSAV, s. 453.

79 Jde již o ustálenou formu názvu, jež se v polštině postupně vyvinula. Slovo „ústí“, v němž má jméno svůj původ, bychom totiž do polštiny přeložili správně jako „ujście“.

názvu tohoto města je pak v polštině možné vytvořit hned dva gramaticky správné tvary přídavného jména - „ustecki“ a „uściański“.

Zlín – jméno města se poprvé objevilo ve dvacátých letech 14. století v podobě Slyn. Základ názvu se odvozuje od přídavného jména zlý, respektive od staročeského jména osobního Zla, což bylo označení pro zlého člověka. K tomuto základu je připojena koncovka *-in*, která dávala ve svém původním značení znát, že obec je něčím majetkem, v tomto konkrétním případě onoho „zlého člověka“. V dnešní době bychom zajisté koncovku *-in* nahradili koncovkou *-ův*, mající totožný význam. Roku 1948 bylo město na počest Klementa Gottwalda přejmenováno na Gottwaldov. Tento název městu zůstal až do roku 1990, než byl opětovně změněn na verzi původní. V polské verzi se nachází pouze krátká samohláska – Zlin.

Jak je patrné ze zde rozebraných názvů měst, původ naprosté většiny z nich je slovanský. U uvedených městských jmen se totiž za základ pojmenování považují slova vzešlá z praslovanštiny (např. Brno, Olomouc či Plzeň), staročestiny (např. Praha) nebo dokonce polštiny (Pardubice). Z popisu názvů také vyplývá, že celá řada z nich je utvořena prostřednictvím osobních jmen (např. České Budějovice, Děčín, Chomutov či Zlín) a že další skupina měst získala svoje pojmenování prostřednictvím stejnojmenných řek, na nichž leží (Jihlava, Opava, Ostrava). Jako zvláštní případ zde vystupuje název města Havířov, který byl vytvořen uměle v polovině 20. století.

Odlišné polské názvy těchto měst v porovnání s českými nejčastěji vznikají doslovným překládáním z češtiny do polštiny (např. Gród Królowej, Cieplice, Jabłoniec nad Nysą), případně přepisem názvů českých pomocí znaků polské abecedy (např. Przerów). Občas také dochází v polštině ke vsunutí samohlásky mezi dvě souhlásky, a to pro snazší výslovnost (např. Berno). Jak ale můžeme vidět, tak ke vzniku odlišností může dojít také prostřednictvím rozdílného vývoje názvu, který vychází ze stejného základu (např. Pilzno, Ołomuniec, Iglawa).

4.2 Města polská – vybrané příklady

Białystok – v 15. století existoval název v podobě Bielszczany Stok. Ve století následujícím se již objevují městská jména Biały Stok a současné Białystok. Městem protéká řeka Biała, od níž se také odvozuje jeho název. V 16. století se řeka jmenovala Biały Stok.

Pozor si musíme dát v různých pádových tvarech, neboť se v nich mění koncovky obou složek názvu (např. w Białymstoku). V češtině se kromě originálního polského názvu setkáváme také s tvarem přeloženým do češtiny – Bělostok.

Bielsko-Biała – toto město vzniklo propojením sousedních měst v roce 1951. Dětila je pouze řeka Biała, od které se odvodily názvy obou měst – jeden z nich pomocí koncovky *-sko*, v druhém se zachovalo původní pojmenování řeky. Bielsko patřilo kdysi do Slezska, Biała do Malopolska. Do češtiny se toto město překládá jako Bílsko-Bělá.

Bydgoszcz – odvozuje se od osobního jména Bydgost. Toto pojmenování vystupovalo jako název města od konce 13. století. Původní středověký tvar zněl ale Bydgoszcza. Postupně ale zvítězil tvar bez koncového *-a*. Nicméně zajímavostí je, že současný název Bydgoszcz je rodu ženského, i když správně by měl být v rodě mužském. Femininum se ale zachovalo právě ze starého pojmenování Bydgoszcza. Do češtiny se pojmenování tohoto města přepisuje jako Bydhošť, a to kvůli zjednodušení výslovnosti za sebou jdoucích spřežek *sz* a *cz*. Dochází zde tedy i ke změně výslovnosti.

Częstochowa – pojmenování města má svůj původ v osobním jméně Częstoch, které vzniklo ze složených osobních jmen Częstobor a Częstomir.⁸⁰ Toto jméno města se vyskytuje už ve 13. století (Czanstochowa), vedle něj pak existoval i tvar Częstochow. Jednou z částí města je dnes Częstochówka, která byla dříve samostatným městem (ve 14. století se nazývalo Stara Częstochowa). Tvar je ve formě přídavného jména a označuje vlastnictví osoby. V češtině se název města přepisuje foneticky, s typickou dlouhou koncovkou pro přídavná jména – Čenstochová.

Gdańsk – původ jména není jednoznačně objasněn, nicméně jisté je, že vychází ze slovanštiny a že název svým tehdejším významem popisuje „mokrý či vlhký území“. Pojmenování Gdańsk existovalo již v raném novověku. Objevovaly se ale i jiné názvy, jako např. Kdanzc. Od 14. století pak vzniká jméno Gdańsko. Během středověku existovaly i názvy latinské – Gedanum a Dantiscum (od německého Danzig, neboť v němčině došlo ke zjednodušení *gd* na *d*).⁸¹

---

80 RYMUT, Kazimierz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987, s. 59. ISBN 83-04-02436-5.

81 RYMUT, Kazimierz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987, s. 73 – 74. ISBN 83-04-02436-5.

Gdynia – původ názvu viz. Gdańsk. Ve 13. století se nejprve objevuje název Gdinam, kolem 15. století se pak užíval i forma, která přijala koncovku *-ino* (Gdynino, Gdinino⁸²). V užití českého tvaru se ustálila jiná koncovka, konkrétně *-ě* a ten má tak podobu Gdyně.

Gliwice – název je v historických pramenech dochovaný ze 13. století. Jeho původ je ale nejasný. Může pocházet z osobního jména Gliwa, není ale vyloučeno, že jméno města má svoji minulost ve výrazu gliwy, což je odstín barvy, který mohl charakterizovat zbarvení hlíny, na níž město vzniklo. Do němčiny se překládá jako Gleiwitz. V češtině se setkáváme jak s originálním tvarem, tak i s tvary uzpůsobenými českému jazyku. Jedním z nich je tvar Glivice, kde je užito pro češtinu typické *v*. Druhým je tvar Hlivice, kde navíc pozorujeme (pro češtinu častou) přeměnu *g* na *h*.

Gorzów Wielkopolski – název města dlouho podléhal vlivu němčiny. Už ve 13. století je doloženo jméno Landsberg, později se vyskytuje i pojmenování Nowy Landsberg. Německý termín se udržel až do poloviny 20. století, kdy byl městu dán název současný, i když tu vlastně nemá žádné historické opodstatnění. Nové jméno bylo převzato od Gorzowa Śląskiego. V českém tvaru dochází k přeměně *g* na *h*, změně koncovky na typicky českou verzi *-ov* a po kompletním překladu vzniká pojmenování Velkopolský Hořov.

Chorzów – základem tohoto pojmenování je osobní jméno Charz, které se vyvinulo ze jména Zacharz (Zachariasz). Ve středověku se nejprve setkáváme s názvy v podobě Charzew a Charzow. Dnes užívaný tvar, ve kterém se samohláska *a* před *rz* přeměnila na *o*, se dotvořil poměrně pozdě. Do češtiny se název tohoto města přepisuje foneticky, navíc s užitím české koncovky *-ov*. Tvar má tedy podobu Chořov.

Kalisz – již ve 2. století našeho letopočtu se v latině objevuje termín Kalissia. Základem názvu je kořen *kał*, který označoval „bahno“. Město totiž skutečně leží na území plném mokřadů. V tomto jméně se vyskytuje pro polské zeměpisné názvy netypická koncovka *-isz*. Je tedy možné, že původní označení znělo Kaliszczza, ale neexistují pro to žádné důkazy.⁸³ Název je do češtiny přepsán foneticky – Kališ.

---

82 RYMUT, Kazimerz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987, s. 74. ISBN 83-04-02436-5.

83 RYMUT, Kazimerz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987, s. 99. ISBN 83-04-02436-5.

Katowice – první zmínky o tomto jménu pocházejí ze samého konce 16. století, a to ve stejné podobě, v jaké se zachovalo doposud. Název pochází pravděpodobně od osobního jména Kat (podle Rymuta šlo určitě o pouhou přezdívku od osobního jména odvozenou⁸⁴). Městem se staly teprve v roce 1865. V české verzi názvu je užito pro češtinu typické v – Katovice.

Kielce – původ tohoto jména není zcela jasný. Pravděpodobným základem je slovo kiel (tesák). Možné je ale i to, že název původně označoval bažinaté území, které bylo zarostlé křovím. Od 12. století se pro město objevují pojmenování Kyelcia⁸⁵, o něco později Kelce. Současný tvar se v polštině vyskytuje od 17. století.

Koszalin - základem jména tohoto města je osobní jméno Koszała. Původní název zněl Koszalice (Cossalitz, Kesselitz) a ve 13. století změnil svou podobu na dnešní Koszalin (Cussalin). Zgermanizovaná verze názvu města je Köslin. Do češtiny se název města přepisuje foneticky jako Košalín, koncovka má v češtině typicky dlouhé znění.

Kraków – nejstarší jméno města se objevuje v desátém století, konkrétně latinská forma Cracoua. Původ názvu není zcela jasný a existuje celá řada hypotéz a teorií o jeho vzniku. Asi nejrozšířenější je teorie, že název se odvozuje od osobního jména Krak, které se spojuje s výrazem krakać. V 19. století vznikla i hypotéza, podle níž, kvůli vlivu češtiny, znělo původní pojmenování města Kroków⁸⁶. Současný tvar má podobu přídatného jména, o čemž svědčí koncovka -ów. Do češtiny se název přepisuje jako Krakov, čili bez ohledu na polskou výslovnost, kdy se ó správně čte jako u.

Leszno – jméno města vzniklo z výrazu leszczyna (líška), jenž se původně vyvinul ze slova laska (hůl). Přidáním slovotvorné koncovky -no vznikl název znějící Leszczno, doložený ze 14. století. Postupem času ale došlo ke zjednodušení celého pojmenování a odtrhlo se tak cz a dotvořila se dnešní ustálená forma. V případě tohoto městského názvu však musíme být velmi obezřetní, neboť v adjektivech se hláska cz dochovala dodnes (leszczyński). Fonetický přepis má v českém jazyce podobu Lešno.

---

84 RYMUT, Kazimierz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987, s. 104. ISBN 83-04-02436-5.

85 RYMUT, Kazimierz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987, s. 107. ISBN 83-04-02436-5.

86 V českých zemích se totiž setkáváme s osobním jménem *Krok*.

Lublin – takovéto pojmenování města se objevuje již v první polovině 13. století. Je odvozeno od osobního jména Lubla. To vzniklo ze složeného jména Lubomir s užitím zjemňující koncovky *-la*⁸⁷. Přídavné jméno utvořené od tohoto městského názvu je ve tvaru *lubelski*.

Łódź – v nejstarších dobách existoval název *Łodzia*, který se později změnil na *Łodza*. V 16. století se užívalo pojmenování *Lodzya*. Současný název vznikl poměrně pozdě. Slovo je spjaté s výrazem *łódź*, jenž měl ve staropolštině tvar *łodzia*, což je rybářský člun. Název řeky, na níž *Łódź* leží, vznikl prostřednictvím výrazu staropolského a dnes se jmenuje *Łódka*. Vzhledem k tomu, že v češtině neexistuje písmeno *Ł* a polské *ó* si mnozí Češi vykládají jako stejný znak pro naše dlouhé *ó*, vznikl u nás přepis *Lodž*, který je tedy foneticky velice odlišný od polského originálu⁸⁸.

Olsztyn – jedná se o město ležící na řece, která nese jméno *Łyna*. Ve 12. století se nazývala *Alna* (odvozeno ze staropruštiny⁸⁹). V polštině se tento tvar přeměnil na *Łana*, později na *Łyna*. Do němčiny přešlo pojmenování ve formě *Alle*. Podle tohoto německého názvu řeky dostal název tamější hrad *Allenstein*. Po připojení *Warmijska* k Polsku proniká do polštiny. V 15. století existuje jméno města v dvojí podobě – *Holszten* a *Olszten* (což je podobné při srovnání s naší *Olomoucí*, kde také existoval tvar s protetickým „h“; viz. *Olomouc*). Z tohoto druhého názvu pak po fonetické změně vzniká současné pojmenování města. Název se do českého jazyka přepisuje foneticky jako *Olštýn*, opět tedy s užitím dlouhé samohlásky v sufixu.

Opole – existence tohoto názvu je doložena již ve 13. století, kdy se tak jmenovalo město i tamější hrad. Pojmenování vychází ze slova *opole*, jež ve středověku označovalo „organizację terytorialną pewnej liczby osad powiązanych ze sobą pod względem praw i obowiązków“⁹⁰ (teritoriální organizaci určitého počtu osad, které mezi sebou byly propojeny pomocí vzájemných práv a povinností vůči sobě). Centrem této organizace byl hrad. Poněmčený název města má tvar *Oppeln*.

---

87 RYMUT, Kazimierz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987, s. 134. ISBN 83-04-02436-5.

88 Originální tvar by se v polštině vyslovil jako „wudź“. Výslovnost *Łó-* je tedy podobná jako např. v anglickém slově „wood“.

89 Ve staropruštině slovo *alna*, které dalo jméno řece, na níž *Olsztyn* leží, znamená „laň, samice jelena“. V té době bylo totiž ve staropruštině celkem častým jevem, že se řekám dávaly názvy odvozené od zvířat.

90 RYMUT, Kazimierz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987, s. 173. ISBN 83-04-02436-5.

Płock – toto pojmenování vzniklo pravděpodobně přidáním koncovky *-sko* ke kořenu *plot*⁹¹, který symbolizoval nějaký vztah s vodou, v tomto případě zřejmě založení osady na vlhkém území. Ve středověku tak nejprve existovaly tvary trochu odlišné (Płocsk, Płocsko). Přepisem do češtiny dochází k náhradě *ł* za *l* a vzniká tak tvar Plock s odlišnou výslovností.

Poznań – název tohoto města se nejčastěji odvozuje od jména osobního – Poznan. To pochází s největší pravděpodobností ze složeného jména Poznamir, jehož základem je sloveso *poznać*.

Radom – jako základ pro název slouží osobní jméno Radom, což je zkrácenina složeného jména Radomir. Pojmenování existovalo již někdy v polovině 12. století, nicméně od 15. století se užíval i tvar Radomia.

Rybnik – název tohoto města vychází ze slova *rybnik* (v dnešní polštině „staw“). Jméno tohoto města je známo již od středověku, byť v trochu odlišných formách (nejprve Ribnich, posléze Ribnik).

Rzeszów – nejstarší zachované pojmenování tohoto města má tvar Rzassow. V tom případě mělo zřejmě fonetickou podobu Rzęszow. Vznik tohoto tvaru je pravděpodobně spojen s osobním jménem Rzęsz, který byl odvozen od složeného jména Rzędziwoj. Složená jména byla často zkracována do podoby přízvukové slabiky, k níž se připojovala zjemňující koncovka (např. *-sz*, *-ch*, *-k*).⁹² Všechna pozdější označení města již měla místo *ę* pouze *e* nebo *i*. Česká verze názvu je *Řešov*. Základ je tedy přepsán foneticky, užitá česká koncovka *-ov* má výslovnost odlišnou.

Sosnowiec – pojmenování má svůj základ ve slově *sosna* (borovice). Až v první polovině 19. století se objevil název Sosnowice, který se v polštině udržel až do konce století. Ve 20. století se pak v užívání plně prosadil název současný, byť jeho podoba byla známa již ze století předcházejícího. Pojmenování tohoto města má v češtině tvar Sosnovec.

Szczecin – původ tohoto názvu nám není známý. Jako první je doložen středověký název Stetin, což je verze zgermanizovaná. Existují 2 teorie, jak mohlo pojmenování města

---

91 RYMUT, Kazimierz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987, s. 187. ISBN 83-04-02436-5.

92 RYMUT, Kazimierz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987, s. 210. ISBN 83-04-02436-5.

vzniknout. Tou první je verze, že původní název zněl Szczytno, který měl pocházet z výrazu szczyt (vrchol, špice). Ovlivněn německým jazykem se pak druhotně přeměnil na Stetin, následně na název současný. Druhá teorie tvrdí, že současný název je shodný s tím původním, přičemž slovo, k němuž byla připojena koncovka -in, pochází od osobního jména Szczeta, nebo Szczota.⁹³ Pro jednodušší výslovnost se v češtině užívá tvar Štětín, který je tak více podobný názvu německému.

Tarnów – původ tohoto jména najdeme ve slově tarn, což znamená „trn“ (v polském jazyce v současnosti „cierń“), dost možná jde ale o osobní jméno Tarn. Ve 14. století se město nazývalo Tarnow Wielki. V přepisu do češtiny se opět užívá typická koncovka -ov, která má oproti polské koncovce -ów jinou výslovnost.

Toruń – původ tohoto názvu není dostatečně objasněn. Existuje několik možných teorií vzniku jména města. Jedna z nich tvrdí, že se vyvinulo z gótského Thor, další předpokládá původ v polském výrazu tor (dnes bieg, v češtině tok). Možná se ale název odvozuje od osobního jména Toron. Spekuluje se dokonce o tom, že se město dříve jmenovalo Tarnów a druhotně došlo k přeměně pod vlivem němčiny.⁹⁴ Ze středověku jsou doložena pojmenování jako Thorun, Turon nebo Toron. Zgermanizovaný název Thorn se objevuje až v 15. století.

Tychy – toto pojmenování má původ v osobním jméně Tycha, eventuálně Tych. Obě tyto verze jsou odvozeninami od jména Tymoteusz. Název je známý od 15. století, kdy vystupuje ve formě Tichi. Ta posléze přechází v Tichow. Německou verzí tohoto města, která vznikla v 16. století, je Tichau (o století později Tychaw).

Wałbrzych – název tohoto města zněl ve středověku Waldenburg. Ve volném překladu si toto jméno můžeme vyložit jako „místo porostlé lesy“. Později se užíval zkrácený název Wallenberg a od 19. století Walmbrich, z jehož zredukované formy se vyvinulo současné popoštělé jméno města. Do češtiny se název přepisuje foneticky a zároveň dochází k náhradě *w* za *v* a *l* za *l*. Česká verze má tedy podobu Valbřich.

---

93 RYMUT, Kazimerz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987, s. 236. ISBN 83-04-02436-5.

94 RYMUT, Kazimerz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987, s. 246. ISBN 83-04-02436-5.

Warszawa – název hlavního města Polska má svůj původ v osobním jménu Warsz, které je vlastně domácí podobou jména Warcisław. Ve středověku (od 14. století) se jako označení města používala nejprve jména Warszewa a Warszowa. Objevovaly se ale i názvy latinské, konkrétně Warseuiensis, Varschewia a Warschouia. Současné pojmenování města se objevuje již v 15. století a vzniklo díky změně výslovnosti v mazovském dialektu⁹⁵. V tom měla samohláska *a* po měkké slabice, jíž dříve bylo *sz*, snahu přeměnit se v *e*. Už ale v této době se názvy s tímto sekundárním *e* pokládaly za slangové. Proto se tato *e* v mnoha slovech začala transformovat v *a*, i když to nebylo odůvodněné etymologicky. To se týkalo i Warszawy, která se v 15. století dělila na Warszawu Starą a Nową. Název Warszawa se začal více rozšiřovat ve století následujícím. Česká verze názvu je pouhým přepisem uzpůsobeným pro naši abecedu (Varšava). Zajímavostí ovšem může být to, že i když se staré polské osobní jméno Warcisław překládá jako Vratislav, tak na rozdíl od pojmenování slezského města Wrocław (viz. níže) se v tomto případě nevytvořil žádný typicky český ekvivalent, který by (samozřejmě čistě hypoteticky) mohl mít podobu např. Vraclav nebo Vraclava.

Wrocław – tento název se odvozuje od osobního jména Wrocisław. Tak znělo i pojmenování města v raném středověku. Kvůli českému vlivu se v latinských textech objevovalo jméno Wratislavia. Současný název se vyskytuje již od 12. století a vznikl díky odstranění *i* a monoftongizaci *cs* na *c*.⁹⁶ Ačkoliv se v češtině můžeme setkat hned s několika verzemi zápisu tohoto názvu, za spisovné se pokládají pouze dva, a to doslovný přepis z polštiny - Wrocław (z čehož vyplývá, že i velice často užívaná verze, v níž je *l* nahrazeno pouhým *l*, je nesprávná) a také tvar Vratislav. Ten se u nás objevil díky dávnému přepisu výše zmíněného polského osobního jména Wrocisław na jméno typicky české, v původním tvaru zapisovaném ještě jako Wratislaw.

Zielona Góra – již od 13. století se na místě tohoto města nacházel hrad a od století následujícího se objevuje název platný pro celé město, který byl německý, a to Grünberg. Dnes užívaný název vznikl přeložením do polštiny až po druhé světové válce. U nás se překlad tohoto města do českého jazyka objevuje již na konci 15. století a česká verze tedy zní *Zelená Hora*.

---

95 RYMUT, Kazimierz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987, s. 256. ISBN 83-04-02436-5.

96 RYMUT, Kazimierz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987, s. 269. ISBN 83-04-02436-5.

Jak je vidět, tak drtivá většina názvů polských měst je slovanského původu. Ze zde uvedených pojmenování se pouze u jednoho z nich, jímž je Toruń, předpokládá základ v jiném než slovanském jazyce, konkrétně v góštině, o čemž se navíc pouze spekuluje. Zástupce „neslovanských“ názvů mohl rozšířit Gorzów Wielkopolski, kdyby si ovšem zachoval svou původní podobu Landsberg, která vychází z němčiny. Velká část pojmenování se odvozuje od osobních jmen (např. Bydgoszcz, Częstochowa, Chorzów, Kraków, Warszawa či Wrocław). Podobně jako v Česku se i zde setkáváme s případy, kdy má město původ v názvu řeky⁹⁷, na níž leží (Białystok, Bielsko-Biała, Olsztyn).

České názvy utvořené od těch polských vznikají ve většině případů pouhým fonetickým přepisem a nejvíce rozdílů mezi tvary obou jazyků tak vznikají hlavně vzhledem k užívání znaků české abecedy. Dochází tedy hlavně ke změnám *-l-* na *-l-*, *-sz-* na *-š-*, *-cz-* na *-č-* (případně *-t-*), *-w-* na v češtině mnohem častěji užívané *-v-*, nebo *-ó-* na *-o-*. Poslední se týká nejčastěji koncovky *-ów* přepisované na českou verzi *-ov*. Přepisem polských hlásek *l* a *ó* také vznikají rozdíly ve výslovnosti. Občas se také setkáváme s českými názvy, v nichž je úvodní *-g-* nahrazeno písmenem *-h-* (např. Hlivice). Polská koncovka *-in* je přepisována do češtiny jako dlouhá koncovka *-ín* (např. Košalín). K těmto změnám dochází v češtině takřka vždy, proto jsem u většiny názvů polských měst ani neuvedl jejich český ekvivalent. Další možností pro vznik rozdílností je překlad z polštiny do češtiny (Vratislav, Zelená Hora). Název Štětín je pak více sblížený s pojmenováním německým.

---

97 Zde však nejde o říční názvy totožné se jmény měst.

5 Názvy přírodních objektů a historických území České republiky a Polska

V této kapitole bych rád vypracoval alespoň několik zeměpisných názvů, které pojmenovávají vodstva a horstva České republiky a Polska. Dále v této části práce rozeberu původ názvů obou států, stejně jako se zde vyskytnou popisy přinejmenším některých historických zemí Česka a Polska. Budu zde postupovat obdobě jako v předcházející kapitole – nejprve tedy názvy českými, posléze těmi polskými. Jednotlivá hesla budou řazena abecedně a pokud se v nich objeví zásadní odlišnost ve druhém z jazyků, budu se snažit vysvětlit, jak k tomu došlo, a to přímo u rozebíraného pojmu. Pokud se tento případ vyskytne u některého zeměpisného jména společného pro obě země, budu ho popisovat pouze v jednom z okruhů, z nichž bude preferován ten český. V českém okruhu bude rozebráno 24 názvů, v polském 21 názvů. Zde budu vycházet z děl Staszewskiego⁹⁸, Sedláčka⁹⁹, společného díla Lutterera a Šrámka¹⁰⁰ a společného díla Lutterera, Kropáčka a Huňáčka¹⁰¹.

5.1 Vybrané názvy české

Beskydy – původ tohoto jména je pravděpodobně thrácký¹⁰² (avšak nemůžeme si tím být zcela jisti a hypotéz o původu vzniku je opět hned několik) a je užíván pro pojmenování hor a pohoří poměrně často, a to nejen u nás, ale i v Polsku, na Slovensku nebo na Balkáně. V zastaralém jazyce se tímto slovem, ovšem v jednotném čísle, označovala horská sedla. Stejný základ slova dal vzniknout i pojmenování polského horského pásma Bieszczady. Pro kompletní celek se v polštině pro pohoří užívá taktéž tvar v množném čísle, avšak při pojmenování jeho jednotlivých částí se užívá forem v čísle jednotném (např. Beskid Niski).

---

98 STASZEWSKI, Józef. *Mały słownik : Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*. Wyd. 3., Warszawa : Wiedza Powszechna, 1968. 504 s.

99 SEDLÁČEK, August. *Snůška starých jmen : jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. Praha : Česká akademie věd a umění, 1920. 254 s.

100 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, 317 s. ISBN 80-731-1025-3.

101 LUTTERER, Ivan; KROPÁČEK, Luboš; HUŇÁČEK, Václav. *Původ zeměpisných jmen*. Praha : Mladá fronta, 1976. 300 s.

102 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 45. ISBN 80-731-1025-3.

Blaník – název tohoto vrchu spjatého s pověstí o blanických rytířích má svůj základ v adjektivu blanný (blaně je starý výraz pro „vlhké louky“), k němuž byl připojen substantivující sufix *-ík*. V polském přepisu (Blanik) ztrácí koncovka svoji délku.

Čechy – tato historická země dostala svoje jméno od kmene Čechů, který zvítězil v 10. století v soupeření s dalšími kmeny, jimiž byli např. Lučané, Zličané, Lemúzi či Doudlebové. Porážkou ostatních se pak jejich jménem začaly označovat i příslušníci ostatních kmenů. Jak vzniklo pojmenování Čechové se ale s největší pravděpodobností nikdy nedozvíme. Verzi o původu názvu v osobním jméně prostřednictvím mýtického praotce Čecha rozhodně za správnou pokládat nemůžeme. Latinská verze názvu – Bohemia, stejně jako forma německá, která zní Böhmen, vznikla „z germánského *Baiahaimon*“¹⁰³, což v překladu označuje „zemí obývanou Bóji“. Také v polštině se jako oficiální pojmenování užívá forma Bohemia, i když často je možné se setkat i s názvem Czechy, ačkoliv by se jej mělo užívat pro označení celého státu.

Česká republika – povolenou zkrácenou verzí názvu státu je Česko. Toto jméno tedy označuje Čechy, Moravu a Slezsko jako jeden celek. Jde o odvozeninu od označení národa zde žijícího v množném čísle (Češi). Po přidání přípony *-sko* by tak měl správně vzniknout název Češsko, avšak v češtině dochází (z důvodu zjednodušení) k přeměně *šs* na pouhé *s*. Pojmenování se vyvozuje z přídavného jména český, k němuž je připojen již zmiňovaný sufix *-sko*, s jehož pomocí se v češtině tvoří názvy mnoha zemí. V polštině vystupují také dvě verze názvu. První z nich je krátké pojmenování Czechy, druhým pak Republika Czeska. Mnohem častěji se ale užívá formy kratší.

Dyje – toto říční pojmenování je zřejmě jedním z vůbec nejstarších v celé střední Evropě. S největší pravděpodobností je základem názvu „*kořen dheu (běžet, téci), který je znám ze středoilyrského *doe (z dheuia) - moře*“¹⁰⁴. Odhaduje se, že současná podoba jména řeky se vyvinula ze svojí dávné formy Dujas, jejíž existence však není ničím doložená. V polštině má řeka jinou koncovku, konkrétně *-a* (Dyja).*

---

103 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 64. ISBN 80-731-1025-3.

104 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 81. ISBN 80-731-1025-3.

Jeseníky – původem tohoto jména si nejsme jisti a existují tak hned dvě hlavní teorie, jež se snaží o popis jeho vzniku. První z nich je odkaz na existenci, respektive doložený zánik, městečka Gesenke ve stejnojmenném údolí. Tento název je německý a označuje „sníženinu“. Klasickým počeštěním při užití přeměny hlásky *g* na *j* a připojení typické koncovky *-ík* vznikla posléze česká forma Jeseník. Druhá teorie pak propaguje názor, že jako první zde existoval název český, který byl odvozený od adjektiva jesenný, v odkazu na množství zde rostoucích jasanů. Z tohoto pojmenování se měl až posléze odvodit německý tvar Gesenke a až následně došlo ke zpětnému zbohemizování na verzi původní.

Klínovec – jméno tohoto krušnohorského vrchu je odvozeno od přídavného jména klínový, k němuž byla připojena zpodstatňující koncovka *-ec*. Hor s takovýmto názvem je u nás hned několik a důvodem pro takové pojmenování je většinou ve zpodobnění vrcholu s tvarem klínu. I když právě to v případě této hory příliš neplatí, považuje se etymologie názvu za správnou, neboť takovému výkladu napovídá i německá verze názvu Keilberg (Keil znamená „klín“), dříveji Keylicht.

Králický Sněžník – základem je (podobně jako u pojmenování Sněžky) přídavné jméno sněžný, k němuž byla připojena substantivující přípona *-ík*. Vrchol měl nejprve název německý a zněl Schneeberg, do češtiny se překládal jako Sněžný kopec, později zjednodušeně jednoslovným výrazem Sněžník. Přívlastek Králický byl přidán až později a je odvozen od jména města Králíky, v jehož blízkosti se hora nachází. Dříve se u nás užíval také tvar Kladský Sněžník, který se dodnes zachoval v polštině, v níž má název podobu Śnieżnik Kłodzki.

Krkonoše – původ názvu našeho nejvyššího pohoří zůstává sice nejasný, ale jako nejpravděpodobnější teorie vzniku jména se uvádí, že se jedná o složeninu slovanských slov *krak* a *noš*.¹⁰⁵ První z nich je výrazem pro „borovici kleč“ a druhým je sloveso „nosit“. Pojmenování by tak vlastně označovalo kopce porostlé těmito zakrslými borovicemi. Polský tvar se ustálil v podobě Karkonosze.

Krušné hory – základem jména těchto hor není adjektivum krušný (a tím pádem možnost přirovnání např. ke zde panujícím těžkým podmínkám), jak by se na první pohled

---

105 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 140. ISBN 80-731-1025-3.

mohlo zdát, nýbrž substantivum krušec, které označuje „hroudu rudy, nerostu“. Současné pojmenování pohoří je však poměrně pozdní. Dříve se užívalo názvu Rudohoří, který byl přejet z německé formy názvu Erzgebirge. Toto jméno začalo být užíváno poté, co se zde našla poměrně velká naleziště rudy. Avšak nejstarším doloženým názvem, který toto horské pásmo nosilo, je franské Fergunna, znamenající prostě jen „horstvo“. V Polsku se užívají pro pojmenování tohoto pohoří hned dva názvy. Prvním z nich je tvar Góry Kruszczone a druhým Rudawy¹⁰⁶ (ten je odvozený od dříve užívaného českého názvu Rudohoří).

Labe – zmínky o této řece se objevují už v antice v Římě. Tehdy byla pojmenována Albis. V 10. století se již můžeme setkat s germánskou podobou názvu ve formě Alba. Z tohoto přejatého tvaru se posléze přesmyčkou utvořilo staročeské jméno Laba, čili pojmenování v ženském rodě. Postupem času se rod změnil na střední. Nejprve tak vznikla forma Labie, dalším zjednodušením v podobě odstranění *i* pak tvar nynější, který se poprvé objevil v Kosmově kronice. Základem názvu je indoevropské slovo albh, jež znamená „bílý“, avšak také „proudící“.¹⁰⁷ Právě druhý význam tohoto základu je mnohem pravděpodobnější pro vznik jména řeky. V polštině má název původ totožný, avšak byl zde zachován tvar v ženském rodě, ve kterém navíc došlo k hláskové změně *l* na *ł*. Současné polské jméno řeky tedy zní Łaba.

Lysá hora – tento název nejvyššího vrcholu Moravskoslezských Beskyd se často objevuje u pojmenování hor, a to nejen u nás, ale i v dalších zemích. Jméno bylo hoře dáno vzhledem k tomu, že na rozdíl od většiny beskydských vrcholů, není porostlá lesem. V polštině se objevuje forma doslovně přeložená z jazyka českého a zní tedy Łysa Góra, ale podobně jako u nás, tak i v Polsku je užití takového tvaru pro nazývání hor dosti běžným jevem.

Morava (řeka) – jméno řeky je velice staré, známé dokonce již v antice. Podobně jako i u dalších nejstarších názvů řek je vznik pojmenování spjatý se slovy o významu „voda“. Prvotní doložený tvar zněl Maro, k němuž byl připojen germánský sufix *-ahwa* (taktéž

106SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wydz. Polonistyki, Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2006, s. 101. ISBN 83-921-7149-7.

107LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 148 – 149. ISBN 80-731-1025-3.

znamenantící „voda“), který se ve slovanských jazycích přeměňuje na *-ava*.¹⁰⁸ Vzhledem k velkému stáří pojmenování řeky nemůžeme jako základ slova považovat staročeské slovo *morava* („vlhká, mokrá louka“), neboť tento pojem je ve srovnání s názvem řeky o mnoho mladší.

Morava (historické území) – název pro toto území se ustálil vzhledem k jeho poloze kolem řeky Moravy, která dala jméno tomuto velmi úrodnému kraji, osídlenému už ve velmi dávných dobách. Zajímavostí ale zůstává, že se zde neuchytila forma s koncovkou *-sko*, jež je v češtině tolik typická pro tvorbu názvů zemí (k porovnání např. Česko, Slezsko). V této podobě vystupuje pojmenování i v dalších slovanských jazycích. V polském jazyce se ustálila forma v množném čísle – *Morawy* (pouze v případě pojmenování území, nikoliv řeky).

Odra – řeka byla popisována již v Kosmově kronice a jedná se o jeden z nejstarších názvů vodstev. Název je indoevropského původu, odvozený od kořene *uedr*, který (jak to už bývá u spousty starých pojmenování řek obvyklé) znamenal „voda“. Jak se z tohoto tvaru vyvinula forma současná, není doposud objasněno, spekuluje se ovšem o možnosti existence „*mezistupně se samohláskami a, tedy Adara*.“¹⁰⁹

Ohře – cesta ke vzniku současného názvu byla dlouhá. Jméno řeky vychází zřejmě z keltštiny, možná ovšem i z jazyka staršího, keltštině podobného. V historických pramenech se již od 9. století vyskytuje celá řada podob pojmenování toku. Ze všech jmenují např. názvy *Agara*, *Egre* či *Ogre*. Právě z posledního jmenovaného se vyvinula nynější podoba česká. Z formy *Egre* pak současný německý tvar *Eger*. Řece dalo jméno slovo *Agira*, nebo *Agara*, které označovalo rychle se ženoucí řeku.¹¹⁰ V polštině pak v názvu vystupuje, na rozdíl od češtiny, koncové *-a* (*Ohrza*).

Orlické hory – toto pohoří nese ve svém názvu jméno řeky *Orlice*, která jej odvodňuje. Základem pojmenování řeky je adjektivum *orlí* (kvůli údajnému výskytu orlů). Název dotváří

---

108 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 175 – 176. ISBN 80-731-1025-3.

109 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 192. ISBN 80-731-1025-3.

110 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 192. ISBN 80-731-1025-3.

koncovka užívaná pro tvorbu substantiv, a to *-ice*. Do polštiny se název pohoří překládá jako Góry Orlickie.

Plechý – nejvyšší vrchol na české straně Šumavy má svůj původ ve středohornoněmeckém slovesu *blecken* o významu třpytit se, blýskat se.¹¹¹ V minulosti také hora byla nositelkou právě jména německého, nikoli českého, konkrétně pak Plöckenstein (německé slovo *Stein* znamená „kámen“). Jak je patrné, jedná se v němčině o složeninu, do češtiny jsme přejali a upravili jen první část názvu. Každopádně se zde nejedná o přjetí tvaru ze staročeštiny, i když k takovým domněnkám dávné slovo *plechý* (o významu „dobrý“), přímo vybízí. Do polštiny se přepisuje krátce jako Plechy.

Praděd – jméno nejvyššího vrcholu Jeseníků byl přejat z německé verze *Altvater* (alt znamená „starý“ a *Vater* „otec“). Byl pojmenován podle toho, že je nejvyšší a tím pádem brán i jako nejdůležitější a jako „otec“ těchto hor dohlíží na ostatní. Navíc se na vrcholu dlouho drží sníh a může jít tedy o zpodobnění s barvou vlasů starých lidí. I když přesný překlad z němčiny by tedy zněl „starý otec“, došlo v češtině ke změně názvu, kdy se „starý otec“ začal chápat jako „děd“. Pro zveličení značného stáří ještě došlo k připojení předpony *pra-*, čímž vzniklo jméno dnešní (nebo se alespoň předpokládá, že tomu tak bylo). To se ovšem neužívá nijak dlouho, neboť pro pojmenování hory se dlouho užívaly výrazy Sněžka či Sněžník (odvozené od německého tvaru *Schneeberg*). Ovšem kvůli častým záměnám s vrcholy v Krkonoších či masivu Králického Sněžníku nakonec došlo ke změně názvu. Polská verze názvu zní *Pradziad*. Ta je významově stejná, jde pouze o polský překlad.

Říp – název naší bájně hory je zaznamenán již v Kosmově kronice, podobně jako v kronice tak řečeného Dalimila. Původ jména pravděpodobně není slovanský, nýbrž germánský (konkrétně v základu *rip* o významu „hora“). Do polštiny se název hory přepisuje foneticky jako *Rzip*. Zde tedy pozorujeme zajímavý jev, kdy se v polštině po *rz* vyskytuje měkké *i*.

---

¹¹¹LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 206. ISBN 80-731-1025-3.

Sázava – název řeky se v písemných pramenech objevuje od 11. století. Její jméno je označením pro „řeku sázavou, tj. usazující se, přenášejíci mnoho nánosu.“¹¹² Předpokládaným základem je totiž dávný tvar dnešního slovesa „sázet“, ke kterému byla připojena zpodstatňující koncovka *-va*. Polský přepis řeky má podobu Sazawa.

Slezsko – název této historické země, která se nachází zčásti v České republice a zčásti v Polsku, má svůj původ pravděpodobně ve jméně polské řeky Ślęzy¹¹³, jež se do češtiny překládá jako Sleza. Kořen slova by v tom případě byl zřejmě s $\dot{\text{y}}$ lęg-¹¹⁴ o významu „mokrý“. Český název má typickou koncovku *-sko*. Zajímavá je rozhodně teorie, podle níž by název mohl mít spojitost s germánským kmenem Silingů, u nějž je prokázáno, že zdejší území po jistou dobu obýval. I když bych za správný pokládal spíše první uvedený názor, nelze vyloučit správnost hypotézy druhé, která má celou řadu zastánců, a to zejména díky existenci tvarů v dalších jazycích, které by tomu napovídaly. Jde například o latinskou verzi Silesia. V polském jazyce se pro tuto historickou zemi užívá pojmenování Śląsk, což znamená, že zde došlo k hláskové změně ϵ na a . Polský název byl dotvořen připojením koncovky *-sk*.

Sněžka – pojmenování nejvyššího vrcholu Krkonoš a zároveň i naší republiky je odvozen od adjektiva sněžný, přesněji tedy sněžná, neboť se jedná o přídavné jméno vztahující se k podstatnému jménu rodu ženského (hora). K tomuto základu je připojen sufix *-ka*. Jde o typickou koncovku užívanou pro tvorbu substantiv. Polský tvar názvu pro tuto horu je Śnieżka.

Vltava – název naší nejdelší řeky se v různých dobových písemnostech vyskytuje od konce 9. století v několika podobách, např. Wultha či Wlitaua (Kosmova kronika) a postupem času i Moldaua, kdy došlo k rozrůznění dvou totožných hlásek, konkrétně písmen „v“, v blízkých slabikách a první z nich bylo přeměněno na „m“ (z tohoto názvu se vyvinulo současné německé pojmenování Moldau). Jméno samotné je tvořeno dvěma germánskými slovy. Prvním z nich je wilth, což znamená „divoký“, druhým je nám již známé ahwa, jež

---

112 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 231. ISBN 80-731-1025-3.

113 Možný je však také původ ve jménu hory Ślęzy, nicméně pravděpodobnější je odvození od názvu stejnojmenné řeky.

114 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 237. ISBN 80-731-1025-3.

znamená „voda“ a z nějž se vyvinula pro slovanské jazyky typická koncovka *-ava*.¹¹⁵ Během uzpůsobování názvu polskému jazyku došlo k přeměně *l* na *ł* a také k přidání *-e-* do první slabiky pro zjednodušení při výslovnosti. Dnešní polská verze názvu tedy existuje ve formě *Weltawa*.

Ačkoliv se v názvech těchto českých názvech stále vyskytuje značné množství pojmenování, jež mají slovanský původ, je hned patrné, že v porovnání s kapitolou o českých městech zde tento prvek není jasně dominantním. V této skupině názvu je značný vliv jazyků jiných, zejména pak germánských (např. Říp, Vltava) a u názvů nejstaršího původu pravděpodobně i dalších – ilyrštiny (Dyje), thráčtiny (Beskydy) nebo keltštiny (Ohře). Některá výše popsaná zeměpisná jména dostala svůj název od řek (Orlické hory, Slezsko).

Z těchto vybraných názvů je možné vypožorovat, že polský název značné části z nich bývá mnohdy odlišný od toho českého. K těmto odlišnostem dochází často prostřednictvím hláskových změn *l* na *ł* či *v* na *w*, eventuelně vsunutím samohlásky mezi dvojici souhlásek pro snazší výslovnost (např. *Weltawa*) nebo užitím odlišné koncovky (např. *Ohrza*). Rozdílné tvary vznikají mnohdy také doslovným překladem (např. *Góry Orlickie*, *Pradziad*) či fonetickým přepisem (např. *Rzip*). Občas se setkáváme s tvary, které jsou odvozeny od českých geografických názvů užívaných v minulosti (např. *Rudawy* pro pojmenování Krušných hor). Pozor si musíme dát také na název *Czechy*, který v polštině označuje celou Českou republiku, nikoliv pouze jednu z jejích historických zemí. Dalším zvláštním příkladem, s nimiž se zde setkáváme, je přidání rozdílného přívlastku k danému objektu – česky *Králický sněžník* a polsky *Śnieżnik Kłodzki*. V případě dvojice *Slezsko* – *Śląsk* pozorujeme rozdílný hláskový vývoj a také užití odlišných koncovek.

5.2 Vybrané názvy polské

Babia Góra – v pramenech se uvádí, že nejvyšší hora Beskyd získala svoje pojmenování podle toho, že svým tvarem (při pohledu z dálky) zdánlivě připomíná starou ženu. Do češtiny se překládá jako *Babí hora*.

Bałtyk – vznik názvu tohoto moře se snaží objasnit hned několik existujících hypotéz. Jedna z nich tvrdí, že základem by mohlo být litevské slovo *baltis*, které označuje „bílou

---

115 LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, s. 281. ISBN 80-731-1025-3.

barvu“. Tato verze však již byla vyloučena. Dalším výkladem je možnost vyvození tohoto pojmenování z latinského balteus, což znamená „pás, pruh“. Avšak jako nejpravděpodobnější se zdá být správnost tvrzení, že základem názvu je slovanské slovo blato, které mělo ovšem dříve také zcela jiný význam než dnes. Označovaly se jím totiž velké vodní plochy. Kromě tohoto tvaru se v Polsku užívalo i jiných pojmenování. Např. „*w najstarszym dok. Polski Dagome Iudex (992) Bałtyk występuje jako Longum mare*“¹¹⁶ (v nejstarším polském dokumentu Dagome Iudex vystupuje Bałtyk jako Longum mare), což můžeme přeložit jako „dlouhé moře“. Kromě tohoto krátkého pojmenování existuje v polštině také forma Morze Bałtyckie. V češtině se užívá dvojslovný název Baltské moře.

Biebrza – pojmenování této řeky má svůj původ ve slově bobr (polsky bóbr). Vysvětlení pro tento počín je jednoduchý, neboť už dávno v této řece žilo velké množství bobrů.

Bieszczady – tento název má s největší pravděpodobností totožný původ jako jméno Beskydy (Beskid), čili jak se předpokládá, v thráctině (viz Beskydy). Objevily se však i další pokusy o objasnění etymologie, a to např. z jazyků germánských, které jsou však již méně pravděpodobné. Kromě originálního tvaru polského je možné se v češtině setkat také s fonetickým přepisem Běščady.

Góry Sowie – původní název tohoto pohoří zněl pravděpodobně Góry Ilowe (což bychom do češtiny přeložili jako Jílovcové hory¹¹⁷). Ten se posléze transformoval do němčiny vlivem nesprávné lidové etymologie. Vzniklo tak pojmenování Eulengebirge, kde je tedy jasným (avšak mylným) základem die Eule, čili „sova“. Ačkoliv tedy původní název neměl se sovami zřejmě nic společného, vznikl zpětným překladem tohoto tvaru z němčiny polský název Góry Sowie, stejně jako české pojmenování Soví hory.

Łebsko – svoje pojmenování dostalo toto jezero prostřednictvím řeky Łeby. Její etymologie nám všem není dodnes jasná, avšak existuje zde jistá možnost, že se v tomto případě vychází ze stejného kořene jako u názvu řeky Labe, konkrétně tedy albh o významu „bílý“. V češtině se většinou objevuje tvar Lebsko, dochází zde tedy k nahrazení *ł* za *l*.

---

116 STASZEWSKI, Józef. *Mały słownik : Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*. Wyd. 3., Warszawa : Wiedza Powszechna, 1968, s. 55.

117 Jílovec je druh sedimentární horniny, jejíž majoritní složku tvoří jíl.

Małopolska – tento název historického území vznikl „*przez niewłaściwe tłumaczenie postaci łac. Minor Polonia*“¹¹⁸ (nesprávným překladem latinské formy Minor Polonia). Tento tvar vznikl pouze proto, aby došlo k odlišení od pojmenování Wielkopolska. V žádném případě totiž nešlo o popis „malého území“. V češtině se užívá tvar Malopolsko.

Mamry – název jezera vychází buď z pruštiny, konkrétně z kořene mauris, který označuje „bláto“, nebo (jak tvrdí Staszewski¹¹⁹) prostřednictvím starého litevského názvu jezera Maurow, jenž má svůj základ ve slově maura. To pochází zřejmě z lotyštiny a znamená „drn“.

Mazury – název této jezerní plošiny je zřejmě spjat také s etymologií historického území Mazowsze (Mazovsko). Pojmenování má svůj původ s největší pravděpodobností ve slovanském kořeni maz-, které znamenalo „mazat, špinit“. K tomuto základu byla posléze připojena koncovka -ur, čímž vznikla forma jednotného čísla - Mazur. Slovo Mazur bylo původně označením pro obyvatele Mazovska. A právě podle těchto obyvatel dostalo celé území svoje jméno, jež tedy označovalo „území Mazurů“. Současný název jezerní oblasti již existuje v tvaru čísla množného. U popisu Mazowska se však objevila i hypotéza odlišná, na niž ve svém díle poukazuje Staszewski¹²⁰. Ta počítá s tím, že pojmenování vzniklo od osobního jména, které znělo pravděpodobně Maz (možná dokonce Mazos), k němuž byla připojena koncovka -ów, čímž vznikl nejprve tvar Mazów.

Narew – původ tohoto pojmenování není zcela jasný. Možná nejpravděpodobnější teorii o vzniku názvu uvádí ve svém díle Staszewski¹²¹, který vidí základ jména řeky v praindoevropském slově nero, jež znamená „voda“. Tento kořen je dává jména řekám poměrně často, proto se přikláním právě k této hypotéze. V češtině se užívá tvar s v – Narev.

Polska – jméno státu pravděpodobně vzniklo obdobným způsobem, jako tomu bylo u názvu státu Česko. Zřejmě i zde se na celý kraj přeneslo označení v něm žijících obyvatel, v tomto případě tedy kmene Polanů (polsky Polanie). Podobně jako u názvu českého státu k

---

118STASZEWSKI, Józef. *Mały słownik : Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*. Wyd. 3., Warszawa : Wiedza Powszechna, 1968, s. 478.

119STASZEWSKI, Józef. *Mały słownik : Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*. Wyd. 3., Warszawa : Wiedza Powszechna, 1968, s. 267.

120STASZEWSKI, Józef. *Mały słownik : Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*. Wyd. 3., Warszawa : Wiedza Powszechna, 1968, s. 273.

121STASZEWSKI, Józef. *Mały słownik : Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*. Wyd. 3., Warszawa : Wiedza Powszechna, 1968, s. 293.

tomu došlo proto, že se jednalo o nejmocnější kmen, který si koncem 9. století podmanil mnoho dalších slovanských kmenů a z nějž posléze vzešla Piastovská dynastie. Pojmenování Polanů pak má svůj původ ve slovanském slově pole, které dříve spíše než zemědělskou plochu označovalo „rovinaté území“. Opět se ale jedná pouze o hypotézu, jejíž správnost nemáme ničím potvrzenou. Někdy se název odvozuje také přímo od slova pole, čili bez ohledu na existenci pojmenování Polanů. Název státu vystupuje ve formě přídavného jména, ačkoliv se objevila i mylná teorie, že jde o tvar množného čísla, který byl utvořen od názvu Polsko. V českém jazyce figuruje název s typickou koncovkou *-sko*, často užívanou při pojmenovávání států. Jméno má tedy podobu Polsko.

Pomorze – název této historické země má svůj původ v praslovanštině. Skládá se ze dvou slov (po a morze) a ve svém významu označuje území dosahující až ke břehům moře. Česká verze názvu zní Pomoří.

Rysy – jméno nejvyšší hory Polska ve Vysokých Tatrách se odvozuje od rýh („rýha“ je polsky „rysa“) ve skalách, které jsou typické pro celý masiv Rysů. V těch se nachází mnoho druhů vzácných rostlin. Největší taková rýha se nachází na severní stěně nejvyššího vrchu masivu.

San – původ jména této řeky není zcela jasný, ale předpokládá se, že pochází již z jazyka praindoevropského, v němž tento název označoval „silný proud“, který řeka San skutečně má. Toto slovo si přejala galština, v níž už má význam „řeka“. Stejnou etymologii má i řeka Sanok, což je pouhá zdrobnělina Sanu. Takovýto původ se předpokládá např. i u francouzské Seiny.

Śniardwy – podobně jako u mnoha dalších rozebíraných hesel existuje i v tomto případě hned několik hypotéz o možném vzniku názvu. Jako nejpravděpodobnější se zdá platnost teorie, která tvrdí, že původ názvu tohoto jezera je třeba hledat ve staré pruštině. V dobových písemnostech se totiž můžeme setkat s formou Spirding, přičemž právě v pruštině se koncovka *-ing* často užívala pro pojmenování jezer. V tom případě by ale název musel projít dosti komplikovanou přeměnou do svojí současné podoby, a to pravděpodobně prostřednictvím lidové etymologie. Proto musíme zauvažovat i nad teorií další, která vidí původ v kořenu „*smard oznaczującego przykrą woń*“¹²² (označující nepříjemný pach), tomu

---

122STASZEWSKI, Józef. *Mały słownik : Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*. Wyd. 3., Warszawa : Wiedza Powszechna, 1968, s. 418.

by napovídá také další tvar, který se objevuje ve starých dokumentech. Ten měl podobu Smarden. V češtině se často setkáme s fonetickým přepisem v podobě Šňardvy.

Tatry – první zmínku o názvu tohoto pohoří můžeme nalézt v Kosmově kronice. Mylné jsou teorie o vzniku pojmenování v souvislosti s vpádem Tatarů či snahy o jeho odvození z řečtiny¹²³, neboť zdejší území Řekové nikdy neobývali. Jméno Tatry totiž s největší pravděpodobností vzniklo z ukrajinského slova *toltry*, která může označovat „skály“ či „kámen“

Warta – jméno této řeky má svůj původ s největší pravděpodobností v praslovanštině, konkrétně pak v kořenu „*vřt-“¹²⁴, z něž vznikla staropolská podoba je *wart*. Tento kořen znamená „proud“. Staszewski¹²⁵ ve svém díle ale hledá původ tohoto pojmenování ve slově *wiercić* (což znamená „vrtat“). Mnohem věrohodnější se ovšem zdá být vyvození názvu z jazyka praslovanského. Do češtiny se název řeky přepisuje jako Varta.

Wielka Sowa – svoje pojmenování získala tato hora díky tomu, že se jedná o nejvyšší vrchol Sovích hor. Stejně jako název celého pohoří má i jeho nejvyšší bod svůj původ v němčině, v níž má jméno podobu *Hohe Eule*. V češtině se užívá tvar Velká Sova.

Wielkopolska – etymologie názvu tohoto území je totožná jako v případě Małopolska (viz. heslo Małopolska), pouze s tím rozdílem, že základem byla forma *Maior Polonia*. Slovo *maior* zde však nemělo označovat území „velké rozlohou“, nýbrž mělo svým významem poukazovat na jeho sílu a důležitost. Název území se do češtiny překládá jako Velkopolsko.

Wisła – pojmenování nejvýznamnější polské řeky je velice staré a o jeho původu se pouze spekuluje. Jedná se o vůbec nejstarší polský geografický název¹²⁶. Zmínky o tomto toku pocházejí již z doby kolem počátku letopočtu, kdy se v římských zápisech objevuje forma *Vistula*. Ta byla do latiny přejata zřejmě prostřednictvím Germánů z názvu *Wistla* (jedná se tedy pravděpodobně o fonetický přepis), v němž „-tla należy pojmować jako przyrostek a

---

123Podle hypotézy má být základem názvu slovo *tédrom*, které znamená „hrot“.

124PRZYKLENK, Joanna. Etymologia: Jaka jest etymologia nazwy rzeki Warta?. In: *Poradnia językowa : Uniwersytet Śląski w Katowicach : Instytut Języka Polskiego* [online]. 2005 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: http://www.fil.us.edu.pl/ijp/poradnia/baza_archiwum.php?POZYCJA=80&AKCJA=&TEMAT=Etymologia&NZP=&WYRAZ

125STASZEWSKI, Józef. *Mały słownik : Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*. Wyd. 3., Warszawa : Wiedza Powszechna, 1968, s. 467.

126S největší pravděpodobností tomu tak skutečně je, i když někteří badatelé považují za ještě starší název řeky Narew.

*wis- jest pniem indoeur. veis-, oznaczającym różne rodzaje cieczy i płynięcia*¹²⁷ (-tla je třeba chápat jako koncovku a wis- je indoevropským kořenem veis-, který označuje různé kapaliny a plynutí vody). Latinská verze názvu *Visculus* se pak utvořila díky přeměně *st* na *ct* (ve výslovnosti *kt*) a připojení sufixu *-us*. V češtině se používá tvar *Visla*.

Wolin – výklad názvu tohoto polského ostrova je opět poměrně nejasný, avšak předpokládá se jeho původ ve slovanštině. Jeho základem by pak měl konkrétně být kořen *vol-*, z nějž posléze vzniklo slovo *wołyń* užívané pro označení „mokrého, vlhkého místa“, které bylo následně vystaveno vlivu němčiny. Totožnou etymologii má i stejnojmenné město ležící na tomto ostrově. V češtině se setkáváme s originálním tvarem polským, ale i s verzemi *Volin* nebo *Volyň*.

V polském jazyce nacházíme i v této skupině názvů největší zastoupení těch, které byly odvozeny z jazyků slovanských. Na rozdíl od pojmenování polských měst, kde byl slovanský základ užíván takřka výlučně, je zde již možné narazit na vlivy jazyků jiných, konkrétně pak latiny (*Wielkopolska*, *Małopolska*¹²⁸), ukrajinštiny (*Tatry*), pravděpodobně pruštiny (*Mamry*, *Śniardwy*) a u některých nejstarších názvů také praindoevropštiny (*Narew*, *San*).

Jak je také z rozboru těchto názvů patrné, naprostá většina z nich přechází do češtiny hlavně pomocí jednoduchého přepisu, kdy se užívá tvarů polských, eventuálně se změnou *ł* na *l* nebo *w* na *v* (např. *Visla*), případně přepisem fonetickým (např. *Śniardvy*, *Běščady*) a doslovným překladem (např. *Soví hory*, *Vratislav*).

127STASZEWSKI, Józef. *Mały słownik : Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*. Wyd. 3., Warszawa : Wiedza Powszechna, 1968, s. 484.

128I když název *Polsko* je slovanského původu, uvedl jsem jako zdroj pojmenování latinu, neboť k vytvoření těchto dvou zeměpisných jmen došlo překladem tvarů latinských.

6 Závěr

Z nesmírného množství českých a polských geografických názvů jsem ve svojí práci provedl rozbor jen malého zlomku z nich. Přesto věřím, že pro podání nástinu toho, jak názvy v obou jazycích vznikaly a dále se vyvíjely, je i tak dostačující Největším problémem, s nímž jsem se musel při objasňování původu názvů potýkat, je existence celé řady hypotéz o jejich vzniku. V takových případech bylo totiž těžké se rozhodnout pro některou z nich, neboť každá teorie byla většinou podána tak, že by zcela jistě bylo možné ji pokládat za správnou. Snažil jsem se proto vždy uvést jednu z teorií, jejíž pravdivost se mi zdála nejpravděpodobnější. Někdy však ani to nebylo možné, proto je u mnoha zkoumaných názvů uvedeno hned několik hypotéz o jejich vzniku. Nicméně s tímto problémem se při zkoumání zeměpisných jmen setká každý badatel, protože o původu takto starých názvů můžeme v dnešní době často skutečně pouze spekulovat.

Z celé práce vyplývá, že naprostá většina názvů České republiky a Polska má svůj dávný původ ve slovanských jazycích. Vlivy jiných jazyků nacházíme zejména u pojmenování přírodních objektů, u městských jmen pak jen minimálně, u těch polských prakticky vůbec. Proto je možné doporučit, aby bádání o těchto názvech vždy začínalo myšlenkou, že jejich původ je slovanský a až po jednoznačně podloženém odmítnutí této teorie pracovat s hypotézou jinou.

Ke vzniku odlišností v názvech českého a polského jazykového prostředí dochází různými způsoby. Nejčastěji je však možné setkat se s verzemi, které jsou vlastně stejné, avšak jsou napsány pomocí rozdílných znaků, které obsahují obě abecedy. Dalším častým jevem jsou doslovné překlady názvů, ať už přímo z jednoho porovnávaného jazyka do druhého, nebo prostřednictvím názvu vzešlého z jazyka jiného, nejčastěji němčiny. V mojí práci uvedená zeměpisná jména ukazují, že výraznější odlišnosti vznikají více v polských tvarech geografických názvů českých, než je tomu naopak. Velmi často dochází k odlišnostem vzhledem k užití rozdílných koncovek typických pro každý z jazyků, zejména pak v případě českého suffixu *-ov* a jeho polského ekvivalentu *-ów*.

V mojí práci bylo taktéž vysvětleno, jak vznikají rozdílnosti v obou jazycích při přejímání názvů cizích. Jak je možné vidět, do češtiny se názvy dostávají hlavně prostřednictvím němčiny, ale i dalších jazyků, zatímco do polštiny zejména prostřednictvím latiny.

7 Seznam použitých pramenů a literatury

- ◆ BUCZYŃSKI, Mieczysław; WARCHOŁ, Stefan. *Pamiętkowe nazwy miejscowe w językach słowiańskich*. Lublin : Wydawn. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1997. 434 s. ISBN 83-227-1087-9.
- ◆ GÓRNOWICZ, Hubert. *Wstęp do onomastyki*. Gdańsk : Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 1988. 124 s. ISBN 83-701-7047-1.
- ◆ GRZENIA, Jan. *Słownik nazw geograficznych z odmianą i wyrazami pochodnymi*. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008. 400 s. ISBN 978-830-1156-091.
- ◆ LUTTERER, Ivan; KROPÁČEK, Luboš; HUŇÁČEK, Václav. *Původ zeměpisných jmen*. Praha : Mladá fronta, 1976. 300 s.
- ◆ LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK, Rudolf; MAJTÁN, Milan. *Zeměpisná jména Československa : Slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. Praha : Mladá fronta, 1982. 363 s.
- ◆ LUTTERER, Ivan; ŠRÁMEK, Rudolf. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku : slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje*. 2. vyd. Havlíčkův Brod : Tobiáš, 2004, 317 s. ISBN 80-731-1025-3.
- ◆ POLAŃSKI, Edward; DEREŃ, Ewa. *Wielki słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni i interpunkcji*. Wyd. 3 popr. i uzup., wyd. nowe. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010. 1125 s. ISBN 978-830-1164-058.
- ◆ PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách : jejich vznik, pův. význam a změny, díl I, A-H*. Praha : Česká akademie věd a umění, 1947. 726 s.
- ◆ PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách : jejich vznik, pův. význam a změny, díl II, CH-L*. Praha : Česká akademie věd a umění, 1949. 705 s.
- ◆ PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách : jejich vznik, pův. význam a změny, díl III, M-Ř*. Praha : Státní nakladatelství učebnic, 1951. 629 s.
- ◆ PROFOUS, Antonín; SVOBODA, Jan. *Místní jména v Čechách : jejich vznik, pův. význam a změny, díl IV, S-Ž*. Praha : ČSAV, 864 s.
- ◆ RYMUT, Kazimierz. *Nazwy miast Polski*. Wyd. 2., Wrocław : Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 1987. 290 s. ISBN 83-04-02436-5.

- ◆ SEDLÁČEK, August. *Snuška starých jmen : jak se nazývaly v Čechách řeky, potoky, hory a lesy*. Praha : Česká akademie věd a umění, 1920. 254 s.
- ◆ SIATKOWSKI, Janusz; BASAJ, Mieczysław. *Czesko-polska pozorna ekwiwalencja językowa : materiały pomocnicze dla studentów, polskich bohemistów i czeskich polonistów*. Wyd. 1. Editor Teresa Zofia Orłoś. Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2004. 158 s. ISBN 83-233-1823-9.
- ◆ SIATKOWSKI, Janusz. *Obce nazwy geograficzne w języku czeskim i polskim : studium konfrontatywne*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, Wydz. Polonistyki, Instytut Sławistyki Zachodniej i Południowej, 2006. 170 s. ISBN 83-921-7149-7.
- ◆ SIATKOWSKI, Janusz; BASAJ, Mieczysław. *Słownik czesko-polski*. Wyd. 2. zaktualiz. Warszawa : Wiedza powszechna, 2002. 1118 s. ISBN 83-214-1244-0.
- ◆ SITEK, Janusz. *Nazwy geograficzne Rzeczypospolitej Polskiej : studium konfrontatywne*. Warszawa : Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych im. Eugeniusza Romera, 1991. 780 s. ISBN 83-700-0071-1.
- ◆ STASZEWSKI, Józef. *Mały słownik : Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*. Wyd. 3., Warszawa : Wiedza Powszechna, 1968. 504 s.
- ◆ STASZEWSKI, Józef. *Słownik geograficzny : Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych*. Wydanie drugie, poprawione i znacznie powiększone. Tarnopol : Drukarnia Podolska, 1935. 283 s.
- ◆ SVOBODA, Jan; ŠMILAUER, Vladimír. *Místní jména v Čechách : jejich vznik, pův. význam a změny, díl V, Dodatky k dílu Antonína Profouse*. Praha : ČSAV, 1960. 673 s.
- ◆ ŠIMÁK, Josef Vítězslav. *České dějiny : díl I., část 5. : Středověká kolonisace v zemích českých*. Praha : Jan Laichter, 1938, s. 504 – 1310.
- ◆ ŠMILAUER, Vladimír. *Osídlení Čech ve světle místních jmen*. Praha, 1960. 391 s.
- ◆ ŠMILAUER, Vladimír. *Úvod do toponomastiky : Nauky o vlastních jménech zeměpisných*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1966. 231 s.
- ◆ ŠRÁMEK, Rudolf. *Úvod do obecné onomastiky*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1999. 191 s. ISBN 80-210-2027-X.
- ◆ TASZYCKI, Witold. *Słowiańskie nazwy miejscowe*. Kraków : Polska Akademia Umiejętności, 1946. 64 s.

- ◆ Historie Havířova - Havířovská Historie. *Historie města Havířova a jeho obcí před jeho vznikem* [online]. 2010 [cit. 2012-01-24]. Dostupné z: http://www.havirov-historie.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=51
- ◆ PRZYKLENK, Joanna. Etymologia: Jaka jest etymologia nazwy rzeki Warta?. In: *Poradnia językowa : Uniwersytet Śląski w Katowicach : Instytut Języka Polskiego* [online]. 2005 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: http://www.fil.us.edu.pl/ijp/poradnia/baza_archiwum.php?POZYCJA=80&AKCJA=&TEMAT=Etymologia&NZP=&WYRAZ

8 Resumé

První kapitola mojí práce byla její teoretickou částí. Zaměřil jsem se v ní na popis toponomastiky. Vyjmenoval jsem její části a popsal jsem její význam, stejně jako vlivy, jež působí na vznik názvů a také zrádnosti, které tato věda obsahuje. Další kapitoly byly již praktickou částí mojí práce. Soustředil jsem se v nich zejména na porovnávání odlišností v českých a polských geografických názvech. Vysvětlil jsem také, jak se vybrané názvy utvářely a porovnal jsem, jaké způsoby vzniku názvů v každém z jazyků dominují.

The first part of the bachelor thesis is the theoretical one. It is focused on the description of toponomastics. I listed its parts and I described its significance as well as the influence, what influence on creation terms. Also I described problems, which are contained in this science. The next parts of this thesis have been the practical ones. Mainly I concentrated on the comparison differences in the Czech and Polish geographical names. I explained the questions, how the specific terms were being created. I compared, what ways of the formation of the names predominate in both languages.

Pierwszy rozdział mojej pracy jest jej częścią teoretyczną. Zająłem się w nim przedstawieniem pojęcia toponomastyki. Wymieniłem jej części, przedstawiłem znaczenie oraz wpływ, jaki wywiera na powstawanie nazw. Przedstawiłem też niebezpieczeństwa występujące w tej dyscyplinie. Kolejne rozdziały stanowią praktyczną część mojej pracy. Nastawiłem się w szczególności na ukazanie różnic występujących w czeskich i polskich nazwach geograficznych. Przedstawiłem i porównałem też proces powstawania wybranych nazw, omówiłem również sposoby tworzenia dominujące w tych językach.